

Nr 83

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i lagen den 8 juni 1928 (nr 281) om allmänna arvsfonden, m. m.; given Stockholms slott den 28 mars 1969.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om ändring i ärvdabalken,
- 2) lag om ändring i lagen den 8 juni 1928 (nr 281) om allmänna arvsfonden,
- 3) förordning om ändring i förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt.

GUSTAF ADOLF

Herman Kling

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa ändringar i lagstiftningen om allmänna arvsfonden. Den andel av inflytande medel som skall läggas till fondens kapital minskas från en tredjedel till en tiondel. Fondens bidragsändamål vidgas till att omfatta — förutom såsom f. n. vård och fostran av barn och ungdom — också omsorger om handikappade.

Förslag
till
Lag
om ändring i ärvdabalken

Härigenom förordnas, att 5 kap. 2—4 §§ ärvdabalken skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1969.

Förslag

till

Lag

om ändring i lagen den 8 juni 1928 (nr 281) om allmänna arvsfonden

Härigenom förordnas, att 1—5 samt 7 och 8 §§ lagen den 8 juni 1928 om allmänna arvsfonden¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Den egendom, som i arv tillfaller allmänna arvsfonden, så ock egendom, som må tillfalla fonden genom gåva eller testamente, skall utan sammanblandning med andra medel förvaltas av statskontoret såsom en särskild fond för främjande av *barns och ungdoms vård och fostran*.

Av medel, som under ett räkenskapsår influtit, skall vid årets utgång en *tredjedel* läggas till fonden. Återstoden skall jämte årets avkastning från och med nästföljande år vara tillgänglig för utdelning.

Den egendom, som i arv tillfaller allmänna arvsfonden, så ock egendom, som må tillfalla fonden genom gåva eller testamente, skall utan sammanblandning med andra medel förvaltas av statskontoret såsom en särskild fond för främjande av *vård och fostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade*.

Av medel, som under ett räkenskapsår influtit, skall vid årets utgång en *tiondel* läggas till fonden. Återstoden skall jämte årets avkastning från och med nästföljande år vara tillgänglig för utdelning.

2 §.

Understöd ur fonden utdelas av Konungen.

Understöd ur fonden utdelas av Konungen *eller den myndighet Konungen bestämmer*.

Ej må ————— eller kommun.

Tillgängliga medel ————— till fonden.

3 §.

Fondens rätt ————— röra fonden.

Behörig att för fonden mottaga delgivning av testamente vare jäm-

¹ Senaste lydelse av 3, 7 och 8 §§ se 1933: 318.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

väl Kungl. Maj:ts befallningshavande i det län, där den döde senast haft sitt hemvist.

4 §.

Testamente till annan än fonden må å dess vägnar godkännas av kammaradvokatfiskalsämbetet, om testamentet är så upprättat, som i lag föreskrives, och anledning till klander ej heller eljest föreligger. I annat fall har ämbetet att i god tid före klandertidens utgång jämte eget utlåtande underställa ärendet Konungens prövning.

Testamente till annan än fonden må å dess vägnar godkännas av kammaradvokatfiskalsämbetet, om anledning till klander ej föreligger. Testamente, som kan antagas vara ett riktigt uttryck för arvlåtarens yttersta vilja, må godkännas även om anledning till klander föreligger eller testamentet icke blivit bevakat i föreskriven ordning.

5 §.

Arv, som tillfallit fonden, må helt eller delvis avstås till annan, om det med hänsyn till uttalanden av arvlåtaren eller andra särskilda omständigheter kan anses överensstämma med arvlåtarens yttersta vilja. Även i annat fall må arv avstås till arvlåtarens släkting eller annan person som stått arvlåtaren nära, om det kan anses billigt.

Beslut om avstående av arv fattas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av kammaradvokatfiskalsämbetet. I fråga om fast egendom gäller beträffande riksdagens medverkan till beslutet vad som i allmänhet är föreskrivet om förfoganden över kronans fasta egendom.

Vill någon, att arv, som tillfallit fonden, skall helt eller delvis avstås, ingive sin till Konungen ställda ansökan till Kungl. Maj:ts befallningshavande i det län, där den döde senast haft sitt hemvist; och åligge

Vill någon, att arv, som tillfallit fonden, skall helt eller delvis avstås, ingive sin ansökan till länsstyrelsen i det län, där den döde senast haft sitt hemvist; och åligge det länsstyrelsen att genast underrätta kam-

(Nuvarande lydelse)

det *befallningshavanden* att, efter verkställd utredning, till *kammaradvokatfiskalsämbetet* insända handlingarna i ärendet jämte eget utlåtande. Ämbetet har att, jämte eget yttrande, insända handlingarna till Konungen.

(Föreslagen lydelse)

maradvokatfiskalsämbetet om ansökningen samt, efter verkställd utredning, till *ämbetet* insända handlingarna i ärendet jämte eget utlåtande. Ämbetet har att, jämte eget yttrande, insända handlingarna till Konungen, *om icke ämbetet äger besluta i ärendet.*

7 §.

Finnes, då dödsfall inträffar, ej annan arvinge än fonden eller är fonden universell testamentstagare, skall det hos rätten anmälas av den, som har boet i sin vård, och nämne rätten, när sådan anmälan sker eller förhållandet eljest varder kunnigt, god man att vid boutredningen företräda fonden. Prövas *denne* ej vara lämplig för uppdraget, varde han av rätten entledigad.

Finnes, då dödsfall inträffar, ej annan arvinge än fonden eller är fonden universell testamentstagare, skall det hos rätten anmälas av den, som har boet i sin vård, och nämne rätten, när sådan anmälan sker eller förhållandet eljest varder kunnigt, god man att vid boutredningen företräda fonden. *God man skall ej förordnas, om fonden uteslutits från arv genom testamente och anledning till klander mot testamentet ej kan antagas föreligga. Ej heller skall god man förordnas, om boet utvisar brist och god man icke behövs för att taga vård om boets tillgångar.*

Prövas *god man* ej vara lämplig för uppdraget, varde han av rätten entledigad.

Det åligger ----- sina skyldigheter.

8 §.

Lös egendom, *som tillfallit fonden*, skall av gode mannen försäljas å offentlig auktion, där ej kammaradvokatfiskalsämbetet *efter framställning från gode mannen* annat medgiver. Fordringar må *dock* försäljas allenast i den mån de ej kunna indrivras. Om försäljning av fast

Om försäljning av fast egendom, som tillfallit fonden, gäller vad med avseende å kronans fasta egendom är i allmänhet stadgat. *Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer förordnar om försäljning av tomträtt, som tillfallit fonden. Annan lös egendom skall av gode*

(Nuvarande lydelse)

egendom, som tillfallit fonden, gä-
ler vad med avseende å kronans fas-
ta egendom är i allmänhet stadgat.

(Föreslagen lydelse)

mannen försäljas å offentlig auktion,
där ej kammaradvokatfiskalsämbe-
tet annat medgiver. Fordringar må
försäljas allenast i den mån de ej
kunna indrivvas.

För indrivning — — — av kammaradvokatfiskalsämbetet.

Äro genom — — — — — till efterrättelse.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1969. Bestämmelserna i 1 § andra sty-
cket i dess nya lydelse angående förfarandet med medel som influtit under
ett räkenskapsår skall tillämpas även på det räkenskapsår som utgår den
30 juni 1969.

Förslag

till

Förordning

om ändring i förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt
och gåvoskatt

Härigenom förordnas, *dels* att 1, 51, 53, 54 och 62 §§ förordningen den 6 juni 1941 om arvsskatt och gåvoskatt¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, *dels* att i förordningen skall införas en ny paragraf, 49 a §, av nedan angiven lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Skatt till — — — — — gåva (g å v o s k a t t).

För egendom, som förvärvas genom att arv avstås enligt 5 § lagen den 8 juni 1928 (nr 281) om allmänna arvsfonden, utgår arvsskatt till staten som om förvärvet skett genom testamente efter den avlidne.

49 a §.

Skriftligt meddelande i två exemplar angående beslut om avstående av arv enligt 5 § lagen om allmänna arvsfonden tillställs beskattningsmyndigheten.

Innan skatteärendet avgöres, skall den skattskyldige lämna sådan uppgift eller försäkran som avses i 19 § 4 mom. Tillfälle skall beredas honom att yttra sig i ärendet i övrigt.

51 §.

Ärende rörande fastställande av skatt, som ej skall uttagas efter deklaration, upptages till avgörande vid inregistrering av bouppteckning eller handling, som avses i 20 kap.

Ärende rörande fastställande av skatt, som ej skall uttagas efter deklaration, upptages till avgörande vid inregistrering av bouppteckning eller handling, som avses i 20 kap.

¹ Senaste lydelse av 51, 53, 54 och 62 §§ se 1964: 310.

(Nuvarande lydelse)

10 § ärvdabalken, eller, där jämlikt 17 § anstånd med skattens fastställande blivit beviljat, när till beskattningsmyndigheten ingivits handling, för vars företeende anståndet beviljats, eller, om sådan handling icke ingives inom anståndstiden, vid utgången av sistnämnda tid eller, då jämlikt 32 § a) efterbeskattning skall äga rum till följd av bevakning av där omförmält testamente, vid bevakningen.

Bevis om det belopp, vartill skatten blivit fastställd, skall tecknas på bouppteckning eller handling, som avses i 20 kap. 10 § ärvdabalken, eller i fall, då deklaration skall avgivas, på det exemplar av deklarationen, som återställles till den skattskyldige. När efterbeskattning jämlikt 32 § a) skall ske till följd av bevakning av testamente, skall sådant bevis tecknas på utgående expedition angående bevakningen.

Har jämlikt ----- föregående stycke.
Handling, som ----- denna myndighet.

53 §.

I fall, ----- förordnade granskningsmyndigheten.
Inbetalning enligt ----- till postanstalt.
Har skatt ----- Konungen bestämmas.
Handling, som ----- inbetald skatt.

(Föreslagen lydelse)

10 § ärvdabalken, eller när handling som avses i 49 a § inkommit till beskattningsmyndigheten eller, där jämlikt 17 § anstånd med skattens fastställande blivit beviljat, när till beskattningsmyndigheten ingivits handling, för vars företeende anståndet beviljats, eller, om sådan handling icke ingives inom anståndstiden, vid utgången av sistnämnda tid eller, då jämlikt 32 § a) efterbeskattning skall äga rum till följd av bevakning av där omförmält testamente, vid bevakningen.

Bevis om det belopp, vartill skatten blivit fastställd, skall tecknas på bouppteckning eller handling, som avses i 20 kap. 10 § ärvdabalken eller i 49 a §, eller i fall, då deklaration skall avgivas, på det exemplar av deklarationen, som återställles till den skattskyldige. När efterbeskattning jämlikt 32 § a) skall ske till följd av bevakning av testamente, skall sådant bevis tecknas på utgående expedition angående bevakningen.

Handling som avses i 49 a § överlämnas till den skattskyldige sedan skatt, med vars erläggande anstånd ej medgivits, blivit erlagd. Innan handlingen utlämnas, skall den för- ses med anteckning om beloppet av inbetald skatt.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

54 §.

Arvsskatt för egendom, för vilken skattskyldighet inträtt vid arvlåtarens (testators) eller i fall, som avses i 8 § första stycket, föregående innehavarens död, ävensom i 52 § 1 mom. omnämnd ränta förskjutas av dödsboet, dock icke där fråga är om lott, som beskattas efter vad i 6 § andra stycket d) sägs, eller förvärv, som avses i 12 §. Skattskyldig skall vid tillträde av honom tillkommande lott, för vilken skatten förskjutits av dödsboet, till boet gälda på lotten belöpande skatt jämte andel i räntan; och skall tillika å belopp, som sålunda skall erläggas, gälda den ränta, som kunnat av dödsboet påräknas vid insättning å bankräkning.

Arvsskatt för egendom, för vilken skattskyldighet inträtt vid arvlåtarens (testators) eller i fall, som avses i 8 § första stycket, föregående innehavarens död, ävensom i 52 § 1 mom. omnämnd ränta förskjutas av dödsboet, dock icke där fråga är om lott, som beskattas efter vad i 6 § andra stycket d) sägs, eller förvärv, som avses i 1 § *andra stycket* eller 12 §. Skattskyldig skall vid tillträde av honom tillkommande lott, för vilken skatten förskjutits av dödsboet, till boet gälda på lotten belöpande skatt jämte andel i räntan; och skall tillika å belopp, som sålunda skall erläggas, gäldas den ränta, som kunnat av dödsboet påräknas vid insättning å bankräkning.

Saknas i ----- tillkommer honom.

62 §.

Underrätts beslut i skatteärende skola, efter vad därom är särskilt stadgat, upptagas i bouppteckningsprotokollet. Avser beslut fastställande av skatt, skola i protokollet antecknas: arvlåtarens eller, i fall som avses i 30 § andra stycket, närmast föregående innehavarens fullständiga namn (för gift kvinna jämväl hennes namn som ogift), födelsetid och hemvist, skattskyldigs namn, värdet å samtliga lotter, beloppet av å varje lott belöpande skatt, skyldskapsförhållande efter vilket skatten beräknats, övriga å skattens bestämmande inverkan omständigheter och vid

Underrätts beslut i skatteärende skola, efter vad därom är särskilt stadgat, upptagas i bouppteckningsprotokollet. Avser beslut fastställande av skatt, skola i protokollet antecknas: arvlåtarens eller, i fall som avses i 30 § andra stycket, närmast föregående innehavarens fullständiga namn (för gift kvinna jämväl hennes namn som ogift), födelsetid och hemvist, skattskyldigs namn, värdet å samtliga lotter, beloppet av å varje lott belöpande skatt, skyldskapsförhållande efter vilket skatten beräknats, övriga å skattens bestämmande inverkan omständigheter

(Nuvarande lydelse)

samtidig beskattning av flera lotter
skattens sammanlagda belopp.

(Föreslagen lydelse)

heter och vid samtidig beskattning
av flera lotter skattens sammanlag-
da belopp. *I fråga om förvärv, som
avses i 1 § andra stycket, antecknas
dessutom dagen för beslutet om av-
stående och myndighet som medde-
lat beslutet.*

Länstyrelses beslut — — — — — av Konungen.

Finner beskattningsmyndigheten — — — — — skattens fastställande.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1969 och tillämpas i fråga om
avståenden som beslutas efter ikraftträdandet.

*Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den
28 februari 1969.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, KLING, HOLMQVIST, ASPLING, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTTSSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *ändringar i lagen om allmänna arvsfonden, m. m.*, och anför.

Inledning

Allmänna arvsfonden inrättades i samband med att kusiner och avlägsnare släktingar uteslöts från arvsrätt genom lagen den 8 juni 1928 (nr 279) om arv. Enligt 5 kap. 1 § nämnda lag skulle arv efter den som avlidit utan att efterlämna arvsberättigad släkting tillfalla arvsfonden. Denna bestämmelse finns numera i 5 kap. 1 § ärvdabalken (ÄB). Närmare bestämmelser om fonden meddelas i lagen den 8 juni 1928 (nr 281) om allmänna arvsfonden. I 1 § första stycket anges fondens ändamål vara att främja barns och ungdoms vård och fostran. Understöd ur fonden beviljas enligt 2 § av Kungl. Maj:t men får inte lämnas till ändamål som det åligger stat eller kommun att bekosta.

Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t den 9 september 1964 tillkallade jag samma månad en utredningsman för att göra en översyn av lagen om allmänna arvsfonden. Utredningsmannen¹, som antog benämningen arvsfondsutredningen, avlämnade i december 1966 betänkandet »Allmänna arvsfonden» (SOU 1967: 2) med förslag till ändringar i arvsfondslagstiftningen. Förslaget, som främst avser arvsfondens ändamål, torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av hovrätten för Övre Norrland, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, kammarkollegiet, kammaradvokatfiskalsämbetet, statskontoret, länsstyrelserna i Östergötlands,

¹ Numera regeringsrådet Bengt O. Hamdahl.

Kopparbergs och Norrbottens län, statens handikappråd, statens ungdomsråd, statens nämnd för samlingslokaler, Svenska landstingsförbundet, Svenska stadsförbundet samt Svenska kommunförbundet. Vidare har av länsstyrelsen i Östergötlands län bifogats yttranden från socialvårdskonsulenten i tredje distriktet och länets socialvårdsförbund, av länsstyrelsen i Kopparbergs län yttranden från socialvårdskonsulenten i elfte distriktet, landstingets förvaltningsutskott, länsläkaren och barnavårdsnämnden i Avesta samt en promemoria av barnavårdskonsulenten, och av länsstyrelsen i Norrbottens län yttrande från socialvårdskonsulenten i trettonde distriktet.

Yttranden i ärendet har dessutom inkommit från De handikappades riksförbund och Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund.

Jag anhåller nu att få ta upp till behandling frågorna om allmänna arvsfondens inkomster och tillgångar, om bidrag ur fonden, om godkännande av testamente till annan än fonden och om avstående av arv, som har tillfallit fonden, samt vissa andra frågor som har tagits upp av utredningen och remissinstanserna.

Allmänna arvsfondens inkomster och tillgångar

Gällande bestämmelser m. m.

Enligt 1 § arvsfondslagen skall den egendom som tillfaller allmänna arvsfonden i arv liksom egendom som kan tillfalla fonden genom gåva eller testamente förvaltas av statskontoret som en särskild fond utan sammanblandning med andra medel. Vid utgången av varje räkenskapsår skall en tredjedel av de medel som inlutit under året läggas till fonden. Återstoden skall jämte årets avkastning vara tillgänglig för utdelning fr. o. m. nästföljande år.

Beträffande förvaltningen av fonden tillämpas enligt Kungl. Maj:ts brev till statskontoret den 2 november 1928 (nr 436) samma regler som för andra fonder och kassor som är ställda under statskontorets vård. De huvudsakliga bestämmelserna härom har tidigare varit intagna i ett kungl. brev den 31 augusti 1877. Dessa bestämmelser medgav ganska snäva placeringsmöjligheter. Bara nominellt fixerade placeringar var tillåtna. På grundval av 1956 års fondutrednings betänkande Donationsfonder och övriga diverse medel inom statsförvaltningen (SOU 1959:29) utfärdade Kungl. Maj:t den 28 juni 1968 dels en kungörelse (nr 453) om placering av donations- och fondmedel som förvaltas av statlig myndighet dels ett brev till statskontoret angående gemensam placeringsfond för vissa donationsmedel. Kungörelsen är tillämplig på donations- och fondmedel vilka förvaltas av annan statlig myndighet än domkapitel, universitet eller högskola och för vilka Kungl. Maj:t inte har meddelat särskilda bestämmelser. Den tillåter i likhet med 1877 års brev bara nominellt fixerade placeringar, nämligen vissa obligationer och andra fordringar. Genom brevet till statskonto-

ret upphävdes 1877 års beslut. Vidare föreskrivs i brevet att kapitaltillgångar tillhörande donationsfonder som förvaltas av statskontorets fondbyrå skall sammanföras under en gemensam placeringsfond. Av de medel som tillhör denna fond får högst en fjärdedel placeras i aktier eller förlagsbevis som är noterade på Stockholms fondbörs. I övrigt gäller om placeringen av fondmedlen i huvudsak samma regler som enligt kungörelsen. Föreskrifterna i brevet är inte tillämpliga på allmänna arvsfonden, vilken inte utgör någon donationsfond. Beträffande arvsfonden gäller alltså reglerna i kungörelsen.

Utredningen har gjort en undersökning rörande de medel som har flutit in till fonden och fondens avkastning under 10-årsperioden den 1 juli 1956—den 30 juni 1966. Undersökningen visar att det under den första hälften av perioden flöt in genomsnittligt 5 milj. kr. årligen, medan motsvarande siffra under den senare hälften var 7 milj. kr. Ökningen utgjorde alltså närmare 50 %. Ökningen har därefter fortsatt och budgetåret 1967/68 flöt närmare 10 milj. kr. in till fonden. Den genomsnittliga årliga avkastningen ökade från den första hälften av tioårsperioden till den andra med omkring 75 % och uppgick budgetåret 1967/68 till 2,6 milj. kr.

Fram t. o. m. den 30 juni 1968 hade till arvsfonden influtit sammanlagt omkring 123 milj. kr. Av denna summa har två tredjedelar eller omkring 82 milj. kr. kunnat delas ut jämte avkastningen, vilken har utgjort ungefär 25 milj. kr. Vid nyssnämnda tidpunkt uppgick fonden till ungefär 41 milj. kr. Fondens medel är i huvudsak placerade i obligationer, kommunlån och inteckningslån.

Utredningen

Utredningen föreslår att bestämmelserna om fondering av inflytande medel ändras så att den del som skall läggas till fonden begränsas till en tiondel. Utredningen påpekar att fonden nu har nått ganska betydande storlek. Några allmänna normer för bedömning av frågan hur stor fonden bör vara torde inte finnas. En viss fondering bör alltjämt ske, bl. a. för att motverka konsekvenserna av framtida fall i penningvärdet. Den föreslagna ändringen skulle medföra att fonden under den närmaste framtiden tillförs omkring 700 000 kr. årligen samt att de för utdelning tillgängliga medlen ökar med omkring 1,5 milj. kr. per år i förhållande till nuvarande ordning.

I fråga om placeringen av fondens medel anser sig arvsfondsutredningen inte böra lägga fram några förslag, eftersom denna fråga har behandlats av 1956 års fondutredning.

Remissyttrandena

Förslaget att begränsa fonderingen till en tiondel av inflytande medel tillstyrks eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. *Kammarkollegiet* erinrar om att det vid fondbildning ofta föreskrivs att en tiondel av

avkastningen skall läggas till kapitalet. *Socialstyrelsen* anför att den föreslagna fonderingen torde vara tillräcklig sedan fonden nu har nått relativt betydande storlek. *Statens handikappråd* säger sig biträda utredningens förslag men tillägger att viss hänsyn möjligen kan tas till penningvärdeutvecklingen så att fondens realvärde inte minskas i mera avsevärd mån. Huvudregeln bör vara att medlen skall användas fortast möjligt, dock inte så att en framtida nedgång i utgiftssumman för önskvärda ändamål framtvingas.

Hovrätten för Övre Norrland (majoriteten) och *statskontoret* anser däremot att den av utredningen föreslagna fonderingen inte är tillräcklig. *Hovrätten* framhåller att arvsfonden nu har nått betydande storlek och att man har möjlighet att med fondens avkastning utjämna växlingarna i tillströmningen av nya fondmedel. *Hovrätten* anför vidare.

Frågan är, om man skall låta fonden växa ytterligare eller om inflytande belopp skall utdelas. Härvid bör avseende fästas vid penningvärdets fortgående försämring, som medför att fondens reella värde kommer att minska, om ej nya medel fonderas. Enligt en inom *hovrätten* uttalad mening skulle den av utredningen föreslagna fonderingen vara tillräcklig, även om därmed en viss urholkning av fondens reella värde förmodligen skulle inträda. Man skulle med en så måttlig fondering ändå undvika att i onödan spara pengar till dess de blev mindre värda. Enligt en annan mening borde emellertid fonderingen göras så stor, att inflationens verkningar på kapitalets värde upphävdes. *Hovrätten* har med minsta möjliga röstövertikt anslutit sig till den sist återgivna meningen.

Statskontoret erinrar inledningsvis om att de i 1877 års kungl. brev föreskrivna placeringsreglerna förutsätter en medelsplacering av äldre, konventionell modell med sikte mera på den nominella än på den realvärdebetonade säkerheten. Vid all förvaltning av fonder som förutsätts skola bli bestående är det av vikt att beakta sambandet mellan kapitaliseringsfaktorn och placeringsreglerna. Om fondkapitalets realvärde skall bevaras krävs att en större andel av avkastningen kapitaliseras, när fondtillgångarna skall placeras helt eller väsentligen efter nominella värden än när placeringsreglerna medger anskaffande av tillgångar som anses realvärdebetonade. Om avkastningen på kapitalet uppgår till 5 % och 10 % av denna avkastning kapitaliseras årligen, uppväger detta inte större penningvärdeförsämring än 1/2 % per år. För en konventionellt placerad fond skulle en 5-procentig penningvärdeförsämring kräva kapitalisering av hela avkastningen för att säkra kapitalets realvärdebeständighet. Enligt *statskontorets* mening framstår det som angeläget att arvsfondens realvärde bevaras. Detta har hittills väl tillgodosetts genom föreskriven kapitalisering av en tredjedel av inflytande arvsmedel. Denna tredjedel har för varje år överstigit avkastningen. Rörande den föreslagna sänkningen till en tiondel anför *statskontoret*.

Utredningens förslag innebär nu, att vid ett antaget tillskott av arvsmedel till fonden av 7 milj. kr. för ett år och en avkastning av i runt tal 2 milj. kr.

endast 700 000 kr. skulle kapitaliseras. Detta motsvarar inte mer än 35 % av nuvarande avkastning. Skulle återstående för disposition avsedda medel verkligen tas i anspråk, vilket självfallet får förutsättas, kan den föreslagna kapitaliseringsregeln — vid fallande penningvärde och med nuvarande placeringsregler — leda till en fortgående urholkning av de fonderade medlens realvärde.

Mot bakgrunden härav bör enligt statskontorets mening övervägas att anknyta fonderingen inte endast till viss procent av inflytande arvsmedel i enlighet med förslaget utan även till viss del av avkastningen, förslagsvis 30 %. Härigenom skulle årligen kunna kapitaliseras ett belopp av cirka 1,3 milj. kr. ($10\% \times 7$ milj. + $30\% \times 2$ milj.) mot för närvarande cirka 2,3 milj. kr. ($1/3 \times 7$ milj.).

Vidare påpekar statskontoret att det i syfte att ytterligare säkerställa arvsfondens realvärde också bör övervägas att liberalisera placeringsreglerna, t. ex. genom att medge placering i börsnoterade aktier i en omfattning som svarar mot hälften av de medel som skall kapitaliseras.

Bidrag ur allmänna arvsfonden

Gällande bestämmelser m. m.

Allmänna arvsfonden har enligt 1 § första stycket arvsfondslagen till uppgift att främja barns och ungdoms vård och fostran. Understöd ur fonden utdelas av Kungl. Maj:t (2 § första stycket). Understöd får inte lämnas för åtgärd som det åligger stat eller kommun att bekosta (andra stycket).

Bidragsärendena handläggs i socialdepartementet. Ansökningar om bidrag remitteras i regel till olika myndigheter för yttrande. Sålunda inhämtas yttrande från socialstyrelsen i ärenden om bidrag till barnstugor och barnkolonier samt från länsstyrelse i ärenden rörande ungdomslokaler.

Frågan om vilka ändamål som skall tillgodoses genom bidrag ur allmänna arvsfonden var föremål för delade meningar vid riksdagsbehandlingen år 1928 av förslaget till lagstiftning i ämnet. I propositionen (1928:17) angavs fondens syfte vara att främja barns och ungdoms vård och fostran. Första lagutskottet (1LU 21) föreslog emellertid att syftet skulle utvidgas till att omfatta också vård av behövande kroniskt sjuka och åldringar. En minoritet i utskottet reserverade sig för bifall till propositionsförslaget. Om det i en framtid skulle visa sig att fonden blev så stor att även andra syften än de i propositionen föreslagna borde tillgodoses ur fonden, borde enligt reservanternas det av utskottsmajoriteten föreslagna syftet komma i åtanke i första hand. Riksdagen anslöt sig till reservanternas mening (rskr 154).

De ändamål som under årens lopp har tillgodosetts genom bidrag ur arvsfonden har enligt den redogörelse utredningen lämnat i sitt betänkande skiftat. Vissa ändamål har helt eller delvis upphört och andra har kommit till. Detta beror främst på den sociala verksamhetens utveckling i samhället, vilken medfört att stat och kommun har övertagit det ekonomiska ansvaret för en rad uppgifter på barna- och ungdomsvårdens områden. Härigenom

har utrymmet för fördelning av bidrag ur arvsfonden begränsats. Trots detta har summan av lämnade bidrag ständigt stigit tack vare fondens successiva tillväxt.

Tyngdpunkten i arvsfondens bidragsverksamhet har alltid legat på bidrag till institutioner. Under senare år har bidrag framför allt gått till barnstugor, ungdomslokaler och, i mindre utsträckning, barnkolonier. Förutom bidragen till institutioner har i viss utsträckning förekommit bidrag till enskilda personer för studier och yrkesutbildning samt för inköp av invalidfordon. Dessa bidrag har emellertid numera praktiskt taget upphört. Detta beror dels på att det statliga studiestödet förbättrats dels på att bidrag till invalidfordon numera kan utgå av statsmedel, som disponeras av arbetsmarknadsstyrelsen.

Ett utmärkande drag för arvsfondens verksamhet har ända från början varit att bidragen skall främja tillkomsten av nya anordningar för barn och ungdom. Bidragen till institutioner har i huvudsak karaktär av anordningsbidrag och avser förvärv och ny-, till- eller ombyggnad av lokaler samt anskaffning av inventarier. Driftbidrag kommer i regel inte i fråga. I enstaka fall har dock sådant bidrag lämnats för en kortare tid i avvaktan på bidrag från annat håll.

Bidrag till anläggningar utdelas bara till juridiska personer. När det gäller barnstugor har bidrag framför allt kommit kommuner, landsting och föreningar till del. Bidrag till ungdomslokaler har utgått särskilt till kommuner, församlingar, ungdomsråd, religiösa sammanslutningar och scoutorganisationer samt, i mindre utsträckning, till nykterhets- och idrottsorganisationer. Politiska organisationer har inte fått bidrag ur fonden.

Rörande bidragens storlek har viss praxis utbildats. Bidrag lämnas aldrig till mer än en del av kostnaderna. När det gäller barnstugor tillämpas olika regler för lekskolor å ena sidan samt daghem och eftermiddagshem å andra sidan. Till lekskolor lämnas dels anordningsbidrag, f. n. i allmänhet 1 400 kr. per plats, dock högst halva totalkostnaden, dels inventariebidrag. Till daghem och eftermiddagshem utgår numera endast inventariebidrag, sedan anslag till byggande av sådana lokaler efter beslut av 1963 års riksdag har tagits upp i riksstaten. Inventariebidraget motsvarar i regel halva anskaffningskostnaden. För scoutlokaler kan bidraget uppgå till högst 50 % av anordningskostnaderna, medan bidragsandelen för andra ungdomslokaler vanligen utgör högst 30—35 %. Slutligen är beloppet för bidrag till ett och samma ändamål maximerat, f. n. till 150 000 kr.

Vissa uppgifter om bidrag ur allmänna arvsfonden lämnas varje år i riksdagsberättelsen.

Under budgetåret 1967/68 utdelades sammanlagt 7 613 000 kr. Därav avsåg 3 650 000 kr. barnstugor, 358 000 kr. barnkolonier, 3 488 000 kr. ungdomslokaler samt 117 000 kr. diverse ändamål. Av bidragen till ungdomslokaler tillföll 1 110 000 kr. kommuner och ungdomsråd, 904 000 kr. scoutorganisationer, 255 000 kr. svenska kyrkan, 650 000 kr. andra religiösa

samfund, 60 000 kr. nykterhetsorganisationer, 8 000 kr. idrottsorganisationer och 501 000 kr. andra.

Utredningen

Utredningen förordar att ändamålsbestämningen i 1 § första stycket arvsfondslagen vidgas till att omfatta också omsorger om åldringar och handikappade.

Utredningen framhåller att i dagens samhälle ett rikt förgrenat nät av sociala institutioner ger barn och ungdom hjälp i de mest skilda situationer. De familjepolitiska och studiesociala stödåtgärderna har byggts ut liksom socialförsäkringarna. I de senare har barnfamiljernas särskilda behov vunnit allt större beaktande. Samtidigt har de enskildas försörjningsförmåga förbättrats. Läget för barn och ungdom, sett från ekonomisk synpunkt och vårdsynpunkt, är sålunda ett helt annat och bättre nu än vid tiden för arvsfondens tillkomst. Detta i förening med arvsfondens gynnsamma utveckling motiverar att man skapar möjligheter att lämna bidrag från fonden även för andra ändamål än främjande av barns och ungdoms vård och fostran.

Omprövningen av arvsfondens syften bör enligt utredningens mening göras med utgångspunkt i vissa allmänna överväganden. De vunna erfarenheterna talar för att bidragen ur arvsfonden liksom hittills bör uppmuntra och stödja initiativ till ny verksamhet och vidareutveckling av påbörjad verksamhet. Det nyskapande och stimulerande moment, som stödet från fonden inneburit, torde nämligen ha varit av stort värde. Stödet från arvsfonden har gett impulser och skapat möjligheter för kommuner och andra att införa och bygga ut nya hjälpformer, som annars kanske inte skulle ha kommit till stånd eller i varje fall fördröjts. Sedan de nya hjälpformerna blivit kända och uppskattade, har de vunnit vidare spridning och inte sällan aktualiserat krav på att samhället skall svara för den fortsatta utvecklingen genom ekonomiskt och annat stöd. Sammanfattningsvis kan det sägas att arvsfonden i flera avseenden bedrivit en pionjärverksamhet av betydande allmänt värde. Möjligheterna härtill bör enligt utredningens mening stå till buds också i fortsättningen.

Vid en utvidgning av arvsfondens syften bör man försöka tillgodose ändamål av så hög angelägenhetsgrad att de är allmänt accepterade, bl. a. med hänsyn till att detta kan vara ägnat att öka tillströmningen av medel till fonden. Det kan nämligen ofta antas, att en arvlätare, som vet att hans kvarlåtenskap går till ett på förhand i lag angivet allmänt godtaget ändamål, avstår från att testamentera sin kvarlåtenskap till ett allmännyttigt ändamål som han själv skall bestämma.

Det synes även vara av vikt att ändamålet knyts till en något så när avgränsad personkrets, så att den som överväger att upprätta testamente kan bedöma vilka kategorier hans kvarlåtenskap kan tillfalla, om han underlåter att göra detta. Vidare bör ändamålet såvitt möjligt avse vissa angivna uppgifter. En splittring på många ändamål är olämplig redan av den anled-

ningen att arvsfondens resurser är begränsade. Å andra sidan bör ändamålet av naturliga skäl inte bestämmas så snävt, att det på ett olämpligt sätt binder den bidragsbeviljande myndighetens handlingsfrihet.

Utredningen tar upp och avvisar några olika alternativ till bidragsändamål, nämligen fritidsverksamhet m. m. för medborgarna i allmänhet, allmänna kultur- och bildningsändamål, åtgärder inom allmän hälso- och sjukvård samt forskningsverksamhet. Som skäl för sin ståndpunkt anför utredningen bl. a. att dessa ändamål redan nu är föremål för betydande stöd från samhällets sida, att det är nödvändigt att begränsa ändamålen och att det är önskvärt att knyta verksamheten till vissa bestämda grupper av medborgare. Utredningen framhåller dock att exempelvis sådan fritidsverksamhet och forskning som faller inom eller nära anknyter till arvsfondens nuvarande eller nya ändamål bör kunna stödjas ur fonden i begränsad utsträckning i den mån tillgängliga resurser medger det.

Mot den nu angivna bakgrunden har utredningen kommit till den uppfattningen att, utom barn och ungdom, åldringar och handikappade bör komma i åtanke för stöd ur arvsfonden. Den expansion av det allmännas insatser som har ägt rum på barna- och ungdomsvårdens områden har visserligen motsvarighet inom åldrings- och handikappvården, men därav följer inte att utrymme saknas för ytterligare åtgärder och värdefulla initiativ. Behövliga åtgärder kan mången gång vara av sådan art att de inte riktigt passar in i de enligt sakens natur mera schematiskt verkande hjälpformer som åvilar samhället. Att stödja olika åtgärder som främjar levnadsförhållandena för åldringar och handikappade synes vidare vara väl förenligt med de tankegångar som en gång låg bakom arvsfondens tillkomst. Utredningen hänvisar i detta sammanhang till vad som förekom vid riksdagsbehandlingen år 1928.

När det gäller arten och omfattningen av de åtgärder som kan komma i fråga för stöd ur fonden hänvisar utredningen bl. a. till de kartläggningar av vårdbehov och vårdmöjligheter för åldringar och handikappade som socialpolitiska kommittén har redovisat i sina betänkanden »Åldringsvårdens läge» (SOU 1963:47) och »Social omvårdnad av handikappade» (SOU 1964:43). Utredningen säger sig utgå från att den snabba ökning av samhällets insatser för att tillgodose åldringarnas och de handikappades behov av vård och service som har ägt rum under senare år kommer att fortsätta. Vidare erinrar utredningen om att kommunerna enligt 12 § lagen den 4 januari 1956 (nr 2) om socialhjälp är skyldiga att sörja för åldringar och andra som på grund av sjukdom eller lyte eller eljest bristande kropps- eller själskrafter inte kan försörja sig, i den mån de hjälpbehövande saknar egna medel och hjälpbehovet inte tillgodoses på annat sätt. Kommunerna har alltså i sista hand skyldighet att tillgodose de grundläggande behoven för åldringar och handikappade. Däremot torde kommunerna inte kunna åläggas att svara för allmän service, rekreation eller fri-

tidssysselsättning för dessa grupper, även om viss sådan verksamhet får anses ligga inom ramen för den kommunala kompetensen. Utredningen anser att det skulle vara mycket lämpligt om verksamhet av åsyftat slag, vilken kan bedrivas av kommuner eller av enskilda organisationer, kunde få uppmuntran och stöd genom bidrag ur arvsfonden.

Utredningen anser det inte möjligt eller lämpligt att närmare precisera de ändamål till vilka bidrag skall kunna lämnas än att det skall vara fråga om omsorger om åldringar och handikappade. Som åldringar bör härvid betraktas de som åtnjuter ålderspension, utan att någon strikt avgränsning eftersträvas. Med handikappade bör avses personer vilka på grund av lyte eller eljest bristande kropps- eller själskrafter har mera betydande svårigheter med sin dagliga livsföring. Förändringarna inom samhället och ovissheten om det allmännas framtida insatser talar för att den yttre ramen för verksamheten bör göras tillräckligt vid. Därigenom får den bidragsprövande myndigheten möjlighet att i ljuset av vunna erfarenheter och med hänsyn till utvecklingens krav gång efter annan ompröva verksamhetens omfattning och inriktning.

I överensstämmelse med hittillsvarande praxis bör bidrag till institutioner huvudsakligen få karaktären av anordningsbidrag av engångsnatur, medan bidrag till driftkostnader inte bör lämnas annat än i undantagsfall. Återhållsamheten i fråga om driftbidrag motiveras av att det är olämpligt att arvsfonden binder sig för årligen återkommande bidrag till samma ändamål.

Utredningen erinrar om att statslån kan beviljas för anordnande av allmänna samlingslokaler och anför i anslutning därtill följande.

Med allmänna samlingslokaler förstås enligt kungörelsen den 24 maj 1957 (nr 367) om statslån för anordnande av allmänna samlingslokaler m. m. (ändrad 1960:315) »för allmänheten avsedda hörsalar samt rum för sammanträden, samkväm och studiearbete jämte därtill hörande erforderliga utrymmen, vilka lokaler prövas behövliga för det offentliga livet och de kulturella strävandena inom orten, särskilt med hänsyn till föreningslivets behov». I den mån verksamhet för åldringar och handikappade är avsedd att bedrivas i sålunda anordnade lokaler, torde bidrag från arvsfonden inte böra komma i fråga, eftersom stödformer som griper in i varandra komplicerar både bidragssökandenas och de bidragsbeviljande institutionernas möjligheter att överblicka och planlägga bidragsgivningen. Om verksamheten för åldringar och handikappade däremot skall äga rum i lokaler, som är avsedda att helt eller i allt väsentligt nyttjas av åldringar och handikappade, bör bidrag kunna utgå ur arvsfonden. Som exempel på sådana lokaler vill utredningen nämna s. k. dagcentraler, en relativt ny anordning som rönt stor uppskattning. Dagcentralerna är avsedda att ge åldringar och handikappade en gemensam serviceanläggning. De kan inrymma samlingsrum, hobbylokaler, bibliotek och matsal samt erbjuda service i form av bad, hårvård, fotvård och gymnastik. För handikappade kan tänkas s. k. invaliddaghem med i stort sett motsvarande funktion. Nu nämnda serviceanordningar är avsedda att betjäna ett lokalt begränsat område. I syfte att bereda åldringar

och handikappade rekreation och miljöbyte är det vidare en angelägen uppgift att anordna och upprusta sådana anläggningar som konvalescenthem, semesterhem, fritidshem och kursgårdar.

Utredningen erinrar vidare om att 1962 års ungdomsutredning i ett betänkande om lokaler för ungdomsverksamhet (SOU 1965:63) bl. a. har föreslagit att kungörelsen om statslån till allmänna samlingslokaler ändras så att den kommer att avse även lån till s. k. fristående ungdomslokaler samt bidrag till inventarier och utrustning till vissa sådana lokaler. Om detta förslag genomförs, blir den del av arvsfondens bidrag som hittills har gått till lokaler av detta slag friställd och kan utnyttjas för andra ändamål. Vid 1963 års riksdag avslogs motioner om införande av statliga bidrag till inventarier för allmänna samlingslokaler (I: 143, II: 156, SU 118). Under hänvisning härtill anför utredningen att bidrag till inventarier och utrustning för ungdomslokaler även i fortsättningen bör kunna utgå ur allmänna arvsfonden om inte ungdomsutredningens förslag genomförs. Bidrag bör också kunna utgå till inventarier och utrustning för särskilda lokaler för åldringar och handikappade.

Även efter den föreslagna utvidgningen av arvsfondens ändamål bör de hittills tillämpade allmänna principerna för bidragsgivningen följas. Sålunda bör bidrag inte lämnas till politiska organisationer. Vidare bör liksom hittills i samband med bidrag till lokaler föreskrivas, att lokalerna skall upplåtas åt andra ideella organisationer på orten, i den mån detta kan ske utan att inkräkta på bidragsmottagarens verksamhet.

För bidrag till ungdomsverksamhet tillämpas nu i princip en åldersgräns vid 21 år. Denna gränsdragning har medfört vissa olägenheter. Utredningen förordar därför att gränsen generellt höjs till 25 år.

Utredningen finner det svårt att bedöma, vilket behov av bidrag till enskilda för studier, resor och transporter som kan föreligga efter den föreslagna utvidgningen av bidragsändamålen. Frågan har samband med handikapputredningens pågående arbete, och ställningstagandet får ske i tillämpningen sedan resultatet av detta arbete föreligger. Det finns i och för sig inte något som hindrar att det stöd som det allmänna lämnar i andra former kompletteras med bidrag ur allmänna arvsfonden, när det föreligger särskilda skäl. Utredningen pekar här på verksamhet, som kanske inte faller inom ramen för begreppet studier i gängse mening utan mera avser att ge en kroppsligt svårt handikappad men mentalt frisk person en meningsfylld tillvaro, att ge honom en möjlighet att tillfredsställa sitt kulturintresse och sitt sysselsättningsbehov. Studier av detta slag torde inte alltid kvalificera för ersättning från de studiesociala stödformerna. Humanitära skäl kan tala för att arvsfonden ger visst stöd i sådana fall.

Avslutningsvis behandlar utredningen de gränsdragningsproblem som kan uppstå dels i förhållande till det allmänna verksamhet, dels i förhållandet mellan arvsfonden och vissa andra fonder som skall tillgodose närliggande

ändamål. Enligt arvsfondslagen får bidrag inte lämnas för åtgärd som det åligger stat eller kommun att bekosta. På grund av denna bestämmelse har i praxis gjorts en avgränsning mellan å ena sidan uppgifter som ålagts kommunerna i lag eller författning och å andra sidan uppgifter som kommunerna inom den kommunala kompetensens ram bemyndigats att ta på sig i den omfattning de själva bestämmer. Bidrag kan utgå till ändamål av den senare men inte av den förra typen. Utredningen har inte något att erinra mot den sålunda tillämpade ordningen. Vad beträffar sådan verksamhet som får statligt stöd i form av anslag på riksstaten eller statsanslag över fonden för friluftslivets främjande eller fonden för idrottens främjande anses det i tillämpningen i och för sig inte föreligga hinder för att bidrag utgår från allmänna arvsfonden. Man har emellertid velat undvika att bidrag för samma ändamål lämnas från både staten och arvsfonden, eftersom detta skulle komplicera bidragssökandenas och de bidragsbeviljande organens möjligheter att överblicka och planlägga verksamheten. Utredningen godtar dessa grundsatser och förklarar sig anse att bidrag från arvsfonden i princip inte bör utgå i de fall statsmedel står till förfogande.

Rätten att besluta om bidrag ur arvsfonden skall enligt utredningen även i fortsättningen i princip tillkomma Kungl. Maj:t. Emellertid föreslås att möjlighet införs till delegering av beslutanderätten i vissa ärenden till underordnad myndighet.

Den nuvarande ordningen med Kungl. Maj:t som beslutande organ i bidragsfrågor har enligt utredningens mening inneburit väsentliga fördelar. Kungl. Maj:t har snabbt och smidigt kunnat leda utvecklingen, vilket varit av stor betydelse eftersom normerna för bidragsgivningen är mycket knapphändigt reglerade i lagen. Praxis har präglats av elasticitet och överblick i stort över behov och resurser. En annan ordning för prövningen skulle sannolikt medföra att statsmakterna tvingades dra upp mer eller mindre långtgående riktlinjer för bidragsverksamheten för att få garanti för enhetlighet i tillämpningen. Sådana riktlinjer skulle klavbinda verksamheten på ett olyckligt sätt. Utredningen erinrar om sitt förslag att utvidga arvsfondens ändamål och påpekar att en fast praxis i ärenden om bidrag till de nytillkomna ändamålen inte torde komma att utvecklas förrän efter flera år. Det torde vara av särskild vikt att Kungl. Maj:t har hand om bidragsgivningen inom de nya områdena under de första åren. Slutligen framhåller utredningen att det med hänsyn till arvsfondens speciella karaktär kan vara av värde från principiella och psykologiska synpunkter att ansvaret för beviljande av bidrag ur fonden åvilar Kungl. Maj:t.

Den förberedande handläggningen av bidragsärendena bör med hänsyn till det nära sambandet mellan denna och beslutet liksom hittills ske i socialdepartementet. Den innebär inte någon mera betydande belastning för departementet.

Inom några grupper av förekommande bidragsärenden finns en så klart

utvecklad och fast praxis att Kungl. Maj:t bör få möjlighet att delegera handläggningen till något underlydande organ. Som exempel på sådana ärenden nämner utredningen frågor om bidrag till barnstugor och barnkolonier. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma omfattningen av delegationen och till vilken myndighet delegation skall ske. Vad gäller ärendena om bidrag till barnstugor och barnkolonier påpekar utredningen att socialstyrelsen har betydande erfarenhet av sådana ärenden. Styrelsen handlägger också frågor om statsbidrag till barnstugor. Det synes vara en rationell lösning att sammanföra beslutanderätten i barnstugeärenden i fråga om såväl statsbidrag som arvsfondsbidrag till en och samma myndighet. I samband med delegationen torde Kungl. Maj:t böra föreskriva enligt vilka allmänna principer bidrag bör beviljas. Vidare torde krävas att Kungl. Maj:t anger den bidragsram som myndigheten har att röra sig inom. Storleken av denna ram torde sannolikt få omprövas en gång om året med utgångspunkt från storleken av tillgängliga medel och de uppskattade totala behoven av arvsfondsbidrag.

Remissyttrandena

Förslaget att utvidga allmänna arvsfondens ändamål till att omfatta också omsorger om åldringar och handikappade har tillstyrkts så gott som genomgående under remissbehandlingen. Endast *statens ungdomsråd* och *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* har motsatt sig förslaget.

De remissinstanser som tillstyrker förslaget hänvisar i allmänhet till de skäl som utredningen anför. *Hovrätten för Övre Norrland* framhåller, att utdelningen från arvsfonden inte bör delas upp på alltför många ändamål och att fondens verksamhet bör gynna ändamål med anknytning till vissa bestämda grupper av medborgare. Det föreslagna syftet överensstämmer med de ej sällan förekommande testamentena till åldringsvård, sjukvård och handikappvård. Hovrätten erinrar — i likhet med flera andra remissinstanser — om att det redan vid fondens tillkomst föreslogs att understöd skulle kunna lämnas till vård av kroniskt sjuka och ålderstigna. *Svenska kommunförbundet* understryker att man vid en utvidgning av arvsfondens syften bör tillgodose allmänt accepterade ändamål. Detta kan antas leda till att antalet testamenten till förmån för fonden ökar och att personer som saknar arvsberättigade släktingar avstår från att testamentera sin egendom till ändamål som de själva väljer ut. *Kammaradvokatfiskalsämbetet* säger sig ha den erfarenheten att arvsfonden med sitt nuvarande ändamål har rönt en uppskattning som inte skulle ha kommit ett rent statsarv till del. Testamentariska förordnanden till förmån för fonden förekommer varje år, även från personer som har andra arvingar. Ofta framgår det i dessa fall tydligt att testators rent positiva intresse för fonden har varit avgörande, men ibland synes förordnandet närmast vara föranlett av en negativ inställ-

ning till den närmaste släkten. Allmänhetens uppskattning av arvsfonden torde oftast ta sig det uttrycket att personer utan arvsberättigade släktingar avsiktligt underlåter att upprätta testamente eller inte förordnar om annat än vissa legat i syfte att resten skall gå till fonden. Särskilt under senare år, när arvsfondens medel i allt större utsträckning har kommit att användas för ungdomsgårdar, har dock ett visst ogillande av fondens ändamål ibland märkts hos äldre personer. Ämbetet bedömer med hänsyn till sina erfarenheter rörande allmänhetens inställning till fonden utredningens förslag som tilltalande. Förslaget är ägnat att hos den äldre generationen sprida kännedom om arvsfonden och motverka den tyvärr vanliga missuppfattningen att arvsfonden är detsamma som staten och att medlen går direkt in i statskassan.

Enligt *socialstyrelsen* kommer det — även om de statliga och kommunala insatserna till stöd för åldringar och handikappade förbättras väsentligt — säkerligen att kvarstå betydande behov, främst i fråga om allmän service och rekreation, vilka inte tillgodoses av samhället eller kan tänkas bli uppmärksammade av det allmänna. Den föreslagna utvidgningen av allmänna arvsfondens ändamål bör emellertid inte få till följd, att åtgärder som har till syfte att ge barn och ungdom stöd och hjälp skjuts i bakgrunden. Även för framtiden bör barna- och ungdomsvård ges en central plats i bidragsgivningen. Arvsfonden har alltsedan sin tillkomst haft stor betydelse för utvecklingen inom vissa grenar av denna verksamhet. Samhällets insatser för den sociala barnvården har visserligen ökat betydligt under den tid som arvsfonden har verkat. De snabba förändringarna inom olika områden skapar emellertid ständigt nya behov, vilka med gällande lagstiftning och praxis inte alltid kan tillgodoses.

Statens ungdomsråd anför i sitt yttrande, att rådets avvisande inställning till förslaget inte beror på att rådet anser att åldringarnas och de handikappades behov redan har tillgodosetts av samhället. Tvärtom anser rådet att ytterligare kraftiga insatser behövs på dessa områden. Utbyggnaden bör emellertid ske successivt och planmässigt och inte göras beroende av arvsfondens avkastning. Liknande synpunkter anføres av *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund*. Förbundet framhåller också att behovet av ungdomslokaler är långt ifrån tillgodosett. Det är önskvärt att samhällets insatser på detta område förstärks. Med hänsyn till vad utredningen själv anför om olämpligheten av att splittra bidragsgivningen på alltför många ändamål hade det varit rimligare att föreslå en ytterligare koncentration på ungdomslokaler för att göra insatserna effektivare. Utredningens förslag skulle kunna leda till en reduktion av stödet till ungdomslokaler. Förbundet anser att starka skäl talar mot en sådan utveckling. Enligt förbundets mening bör den nuvarande ordningen behållas med vissa justeringar i fråga om reglernas tillämpning.

Utredningens uttalande att begreppet handikappad skall omfatta perso-

ner som på grund av bristande kropps- eller själskrafter har mera betydande svårigheter med sin livsföring biträds uttryckligen av *medicinalstyrelsen*.

Vad utredningen anför rörande inriktningen av bidragsgivningen inom den föreslagna ramen röner i allmänhet instämmande från de remissinstanser som yttrar sig härom. Flera remissinstanser, bl. a. *statens handikappråd* och *Svenska stadsförbundet*, betonar vikten av flexibilitet i tillämpningen. *Kammarkollegiet* finner det i likhet med utredningen svårt att närmare precisera lämpliga åtgärder, deras art och omfattning. Gränserna mellan t. ex. åldrings- och sjukvården är ofta flytande. Utredningen torde ha uppdragit riktlinjer så långt detta är möjligt, och kollegiet finner att det därefter bör ankomma på praxis att vid utdelning ur fonden anpassa ändamålen till de aktuella behoven. *Svenska landstingsförbundet* ansluter sig till utredningens förord för åtgärder med särskild inriktning på service, rekreation och fritidssysselsättning.

Socialstyrelsen hänvisar till en skrivelse med förslag och synpunkter rörande bidragsgivningen som styrelsen på begäran tillställde utredningen under utredningsarbetet. I denna skrivelse föreslogs bl. a., att arvsfondsmedel skulle kunna utnyttjas för anordnande av serviceanläggningar — s. k. dagcentraler — samt lokaler för fritidssysselsättning och semester- och rekreationsanläggningar. Bland andra behov som skulle kunna bli tillgodosedda genom bidrag ur fonden nämnde styrelsen anskaffning av sådana nyttigheter som kylskåp, frysbox och telefon samt invalidfordon i fall då rätt till statsbidrag inte föreligger. I sitt remissyttrande understryker styrelsen nu särskilt behovet av dagcentraler och klubblokaler för åldringar och handikappade. När man inrättar sådana lokaler bör man emellertid se till att dessa grupper inte i högre grad än som är nödvändigt behandlas som en från övriga medborgare skild kategori, hänvisad till speciella anordningar och aktiviteter. I viss utsträckning bör t. ex. lokalerna ordnas så, att de kan vara öppna även för andra medborgargrupper. Det sagda innebär bl. a. att beteckningen invaliddaghäm inte bör komma i fråga. Styrelsen understryker vidare vikten av att de gamla som vill och kan delta i produktivt arbete får tillfälle därtill. Detta bör vara utgångspunkten för anordningar på området. Äldre människor känner i regel — även om deras arbetsförmåga är ganska begränsad — större tillfredsställelse av att delta i någon form av förvärvsarbete än i olika hobbyaktiviteter. Om åldringar mera allmänt ges tillfälle att efter sina krafter göra en arbetsinsats på något område, bortfaller också en del av deras speciella fritidsproblem. För många åldringar kan särskilda folkhögskolekurser vara värdefulla. Semesterhem och andra rekreationsanläggningar har sin betydelse bl. a. från hälsosynpunkt. Bidrag till kollektiva hälsoresor bör kunna utgå till vissa av dem som av läkare rekommenderas en tids vistelse i annat klimat.

Socialvårdskonsulenterna i elfte distriktet säger sig anse att det bör ankom-

ma på kommunerna att anordna dagcentraler och att bidrag därtill inte bör lämnas från allmänna arvsfonden.

Statens handikappråd uttalar i sitt yttrande inledningsvis den principiella uppfattningen att handikappade skall ha rätt att av samhället få alla erforderliga omsorger och ersättning för det inkomstbortfall och de kostnader som vållas av handikappet. Trots betydande framsteg i utvecklingen föreligger alltså stora brister i dessa avseenden. På många områden ger lagstiftningen inte de handikappade någon klar rätt till erforderliga omsorger. Vidare är deras möjligheter att få hjälp ofta begränsade genom att resurserna är otillräckliga. Handikapprådet utvecklar detta närmare i sitt yttrande. Rådet har i likhet med socialstyrelsen under utredningsarbetets gång fått tillfälle att inkomma med förslag på lämpliga bidragsändamål till utredningen. I sin skrivelse till utredningen, vilken åberopas i remissyttrandet, nämnde rådet en rad sådana ändamål som hade föreslagits av de olika handikapporganisationerna, däribland semesterhem, konvalescenthem, invaliddaghem, lokaler för fritidsverksamhet, sysselsättningshem, skyddade verkstäder och hem för korttidsvård av utvecklingsstörda, kursgårdar, rese- och studiestipendier, kurser för föräldrar till handikappade barn, utbildning av personal som kan bistå de handikappade, exempelvis sjukgymnaster och dövstumtolkar, samt bidrag till anskaffande av motorfordon, anordnande av transporter och startande av egen verksamhet. Rådet säger sig i remissyttrandet finna det angeläget att bidrag i högre grad än hittills lämnas till stora och kapitalkrävande projekt. Även bidrag för forskningsändamål bör kunna komma i fråga. Som exempel på forskningsobjekt, som är angelägna från de handikappades synpunkt men till vilka man inte på lång tid kan räkna med att få erforderliga resurser på reguljär väg, nämner rådet tekniska hjälpmedel, samhälls- och trafikplanering samt handikapppedagogik och habiliteringsmetoder. Rådet påpekar att det, när det gäller handikapppedagogisk forskning som är ett mycket försummat fält, knappast finns något ordinarie finansieringsorgan som kan åstadkomma erforderliga resurser. Rådet säger sig vidare utgå från att rådet får tillfälle att uttala sig i olika konkreta frågor rörande fondens användning.

De handikappades riksförbund nämner i sitt yttrande några olika ändamål som bör kunna stödjas genom bidrag från arvsfonden. Hit hör till att börja med rekreationsanläggningar för handikappade. Sådana anläggningar utnyttjas också för anpassningskurser, utbildningsverksamhet, idrotts- och ungdomsverksamhet samt olika slag av kulturella aktiviteter. För denna verksamhet behövs ganska stora investeringar i inventarier och hjälpmedel av olika slag. Vidare bör bidrag kunna lämnas till gemenskapskurser, samlingsdagar, lägerverksamhet och annan liknande gruppaktivitet som syftar till att bryta de handikappades isolering. Bidrag till anskaffande av bilar bör kunna lämnas i vissa fall, där sådant bidrag inte utgår från arbetsmarknadsstyrelsen, exempelvis till familjer med gravt handikappade med-

lemmar i syfte att hålla samman familjen och möjliggöra ökad gemensam aktivitet utanför bostaden.

Medicinalstyrelsen påpekar att även mentalt störda och utvecklingshämjade personer, som nu tillhör de mest eftersatta grupperna i samhället, kan ha nytta och glädje av stöd från fonden till studier och resor.

Allmänna uttalanden rörande bidragsgivningen till institutioner förekommer i flera remissyttranden. *Kammarkollegiet* ansluter sig till vad utredningen anför om att bidragen huvudsakligen bör ha karaktären av anordningsbidrag. *Statens handikappråd* anför å sin sida, att driftbidrag bör kunna komma i fråga när det gäller nya anläggningar. *Statens nämnd för samlingslokaler* instämmer med utredningen i att arvsfondsbidrag inte bör lämnas till anläggningskostnader för lokaler till vilka samlingslokalslån beviljas. Om arvsfondslagets ändamålsbestämmelse vidgas på föreslaget sätt, bör enligt nämnden hinder inte möta mot att arvsfondsbidrag i ökad omfattning beviljas till inventarier och utrustning i allmänna samlingslokaler. Nämnden håller före att arvsfondsbidrag därvid bör kunna beviljas till sådana anordningar som underlättar för åldringar och handikappade att utnyttja de allmänna samlingslokalerna, även om den aktuella lokalen inte är särskilt avsedd för ifrågavarande kategorier. Ej heller synes hinder böra möta mot att arvsfondsbidrag lämnas till smärre ändringsarbeten i äldre lokaler i syfte att göra dessa mera »invalidvänliga». De anordningar och kompletteringar som i sådana fall kan bli aktuella torde nämligen många gånger inte vara av sådan art att de skulle kunna betecknas som »om- och tillbyggnad» och sålunda berättiga till samlingslokalslån. Det torde vidare ofta komma att röra sig om förhållandevis blygsamma belopp.

Även *statens ungdomsråd* uppehåller sig vid principerna för bidragsgivning till samlingslokaler. Genom bidrag från arvsfonden har såväl ungdomsorganisationer som andra organ tillförts värdefulla resurser för utvecklingen av arbetet för och bland barn och ungdom. Tack vare dessa bidrag har lokalerna kunnat få en tilltalande och för ungdomsarbetet stimulerande utformning. Visserligen har kommunerna under senare år aktivt engagerat sig i lösandet av fritidslivets lokalfrågor. Trots detta föreligger dock stort behov av särskilda ungdomslokaler. Kommunerna måste självfallet sträva efter att tillgodose ett allmänt folkbildnings- och fritidsbehov och saknar ofta resurser att tillhandahålla de specialinredda lokaler som olika ungdomsorganisationer kan behöva för sin verksamhet. De samhällsägda lokalerna kan vidare i allmänhet inte nyttjas av samma organisation annat än på vissa bestämda tider, medan ungdomsorganisationerna för sin verksamhet kan behöva disponera en lokal på heltid. Rådet beklagar att anslagen från arvsfonden begränsats till högst 150 000 kr. per anslagsprojekt och högst 50 % av kostnaderna för scoutlokaler och 30—35 % av kostnaderna för andra ungdomslokaler. Dessa regler har i många fall medverkat till att ungdomsorganisationer som varit i stort behov av egna lokaler har ansett sig

sakna förutsättningar att lösa sin lokalfråga på tillfredsställande sätt. Rådet förordar att maximibeloppet 150 000 kr. omprövas varje år med hänsyn till aktuella prisförändringar samt att bidragsandelen för ungdomslokaler, som anordnas av ungdomsorganisationer vilka är anslutna till riksförbund, allmänt höjs till minst 50 % av kostnaderna.

Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund anser också, att de nuvarande spärreglerna har medfört betydande olägenheter för ungdomsarbetet. I framtiden bör avsevärt flexiblare regler tillämpas. Förbundet tillstyrker förslaget, att åldersgränsen för bidrag till ungdomslokaler höjs från 21 till 25 år. Samtidigt påpekas emellertid, att lokalsituationen ofta är sådan att det i praktiken inte är möjligt att göra någon skillnad mellan ungdomslokaler och lokaler för vuxna. Det bör därför övervägas att helt slopa åldersgränsen. Prioriteringen till ungdomslokaler bör ändå kunna bibehållas. Förbundet anför vidare, att den skyldighet att upplåta lokal till andra organisationer som bidrag från arvsfonden medför är mycket oklar. Skyldigheten torde gå betydligt mindre långt än vad som gäller enligt samlingslokalskungörelsen, där det föreskrivs att lokalerna opartiskt, i skälig omfattning och på skäliga villkor skall upplåtas åt envar inom orten verksam organisation. Förbundet påpekar också, att upplåtelseplikten kan sättas ur spel genom att ordningsreglerna för lokalen utformas på sådant sätt att vissa föreningar inte kan utnyttja den. Ett klarläggande uttalande på denna punkt skulle vara av värde.

Vissa särskilda frågor rörande bidragsgivningen inom arvsfondens nuvarande område behandlas i en del yttranden. Som exempel på områden där det behövs bidrag till sådan nyskapande verksamhet som arvsfonden vill uppmuntra nämner *socialstyrelsen* åtgärder för att förhindra allvarigare barnolycksfall och insatser för att möjliggöra för invalidiserade barn och ungdomar att leva ett normalt liv. *Socialvårdskonsumenten i elfte distriktet* anser, att fondmedel bör kunna användas för att finansiera lekplatser samt vårdanstalter för narkomaner och starkt mentalt avvikande och sinnessjuka barn. Vidare bör bidrag kunna lämnas till mångbarnsfamiljer för anskaffande av egna hem. Fortfarande föreligger behov av studiebidrag, bl. a. för unga som varit omhändertagna för samhällsvård och för handikappade studerande. *Statens ungdomsråd* föreslår, att arvsfonden skall kunna användas för stipendier och bidrag till ungdom och ungdomsledare i syfte att underlätta mellanfolkligt samarbete och internationellt ungdomsutbyte. Sådan verksamhet stämmer enligt rådets mening väl överens med den vid arvsfondens tillkomst uttalade målsättningen, att fonden skulle underlätta för det uppväxande släktet att fylla sin framtida uppgift till samhällets bästa. Rådet utvecklar denna synpunkt närmare i sitt remissyttrande.

Arvsfondsmedel bör enligt *kammarkollegiet* inte användas för att befria kommuner från utgifter som de enligt lag eller författning är skyldiga att bestrida. *Statens handikappråd* anser emellertid att denna princip inte bör

upprätthållas alltför strikt. Vad utredningen anför om att bidrag från arvsfonden inte bör utgå i de fall där det finns möjlighet till statsanslag över fonderna för friluftslivets och idrottens främjande föranleder vissa påpekanden av *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund*. Detta erinrar om att bara en mycket liten del av anslagen från dessa fonder har gått till ungdomslokaler. Förbundet framhåller att idrottsföreningarna bl. a. för sin ungdomsverksamhet behöver även andra lokaler än sådana som är avsedda för idrottsutövning. Det bör inte resas något hinder mot att arvsfondsbidrag lämnas till sådana lokaler. Kultur- och bildningsorganisationer bör enligt förbundet kunna få bidrag till studiehem och dylika lokaler, vilka i icke oväsentlig utsträckning används av ungdom.

I likhet med utredningen anser *kammarkollegiet*, att bidrag liksom hittills inte bör lämnas åt politiska organisationer. *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* hävdar en motsatt uppfattning. Förbundet framhåller, att stat och kommun numera vid sin bidragsgivning behandlar politiska organisationer på samma sätt som andra ungdomsorganisationer. Det är inkonsekvent att tillämpa en avvikande ordning när det gäller bidrag från arvsfonden, och en sådan praxis som utredningen förordar kan inte godtas. I detta sammanhang påpekar förbundet att utredningen inte ifrågasätter om det fortfarande är allmänt accepterat att bidrag utgår till religiösa samman slutningar.

Behovet av upplysning om fonden understryks i flera yttranden, bl. a. av *statens handikappråd* och *Svenska kommunförbundet*.

Utredningens förslag rörande handläggningen av bidragsfrågor tillstyrks av *hovrätten för Övre Norrland*, *socialstyrelsen*, *kammarkollegiet*, *länsstyrelsen i Norrbottens län*, *Svenska stadsförbundet* och *Svenska kommunförbundet*. *Socialstyrelsen* instämmer med utredningen i att frågor om arvsfondsbidrag till barnstugor lämpligen bör kunna delegeras till styrelsen, som handlägger ärenden om statsbidrag till sådana institutioner. Styrelsen bör också kunna överta handläggningen av frågor om bidrag till barnkolonier. *Statens nämnd för samlingslokaler* ifrågasätter, om det inte skulle kunna anförtros åt nämnden att inom en given ram och enligt närmare anvisningar fördela arvsfondsbidrag till inventarier och utrustning för ungdomslokaler och lokaler avsedda för bl. a. äldre och handikappade. Nämnden erinrar om att det enligt tidigare gällande bestämmelser om statsbidrag till utrustning och inventarier för vissa samlingslokaler ankom på nämnden att besluta om sådana bidrag. *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* förordar att samlingslokalsnämnden får hand om bidragsgivningen till lokaler.

Svenska landstingsförbundet anser inte att beslutanderätten i bidragsfrågor bör delegeras från Kungl. Maj:t. Förbundet är tveksamt rörande lämpligheten av att sammanföra beslutanderätten i frågor om statsbidrag och arvsfondsbidrag till en myndighet. Härigenom kan arvsfondsbidragens initierande och stimulerande effekt komma att minska. Delegation av rätten

att besluta om bidrag förutsätter även att vissa medel på förhand reserveras för avsett ändamål. Detta inskränker möjligheten till sådan prioritering som senare kan bedömas vara önskvärd. Från principiella och psykologiska synpunkter är det av värde att ansvaret för beviljande av bidrag ur fonden åvilar Kungl. Maj:t.

Godkännande av testamente till annan än arvsfonden och avstående av arv som har tillfallit fonden

Gällande rätt m. m.

Arvsfondens rätt till arv kan vara utesluten på grund av testamente till förmån för annan än fonden. För att testamente skall vara gällande krävs enligt 13 kap. 1 § ÄB att testator var behörig att förordna om sin kvarlåtenskap och att testamentet är upprättat i laga form. I regel fordras skriftlig form, men under vissa förutsättningar godtas ett inför vittnen upprättat muntligt testamente (10 kap. 3 §). I 13 kap. 2 och 3 §§ nämns vissa särskilda omständigheter som kan föranleda att testamente inte är giltigt, exempelvis att det har tillkommit under inflytande av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan rubbning av själsverksamheten. Testamente skall bevakas vid domstol inom sex månader efter det att testamentstagaren har fått kännedom om testators död och det till hans förmån gjorda förordnandet (14 kap. 1 §). Om testamentet inte bevakas i föreskriven ordning, förlorar testamentstagaren sin rätt mot arvinge som inte har avstått från klandertalan (14 kap. 3 §). Sedan testamentet bevakats skall det delges arvinge (14 kap. 4 §). Arvinge, som vill göra gällande att testamentet är ogiltigt enligt bestämmelserna i 13 kap. ÄB, skall väcka klandertalan inom sex månader från det han fick del av testamentet. Försitter han den tiden, är rätten till talan förlorad (14 kap. 5 §). Ett testamente som är behäftat med någon ogiltighetsgrund enligt 13 kap. ÄB kan alltså trots detta bli gällande genom att det godkänns eller inte klandras.

Arvsfondens rätt till egendom som tillkommer fonden bevakas enligt 3 § arvsfondslagen av kammaradvokatfiskalsämbetet, som också för fondens talan inför domstol. Ämbetet kan på fondens vägnar godkänna testamente till annan än fonden, om testamentet har upprättats i laga ordning och någon anledning till klaunder inte heller i övrigt föreligger. I annat fall skall ämbetet i god tid före klandertidens utgång med eget utlåtande underställa ärendet Kungl. Maj:ts prövning (4 § arvsfondslagen). Bara om Kungl. Maj:t beslutar att klandertalan skall äga rum, är kammaradvokatfiskalsämbetet behörigt att väcka sådan talan. Föreligger anledning att klandra ett testamente, kan Kungl. Maj:t besluta om avstående från klandertalan, under förutsättning att testamentet får antas vara ett riktigt uttryck för den avlidnes yttersta vilja (5 kap. 2 § ÄB). Ärendena handläggs inom finansdepartementet.

Arv som har tillfallit fonden kan — om det med hänsyn till omständig-

heterna får anses billigt — av Kungl. Maj:t med riksdagens samtycke helt eller delvis avstå till arvlåtarens släkting eller annan som har stått arvlåtaren nära (5 kap. 3 § ÄB). Ansökan om att arv skall avstås inges till länsstyrelsen i det län där den avlidne senast haft sitt hemvist. Efter utredning skall länsstyrelsen översända handlingarna i ärendet med eget utlåtande till kammaradvokatfiskalsämbetet. Ämbetet avger yttrande i frågan och insänder detta jämte de från länsstyrelsen mottagna handlingarna till Kungl. Maj:t (5 § arvsfondslagen). Ärendena handläggs inom finansdepartementet.

Fram till år 1948 lämnades riksdagens samtycke till avstående av arv genom bemyndigande för varje år efter särskild framställning av Kungl. Maj:t. Fr. o. m. budgetåret 1948/49 har riksdagen gett Kungl. Maj:t generella bemyndiganden för fem år i sänder att besluta om avstående av arv intill ett visst maximibelopp för varje särskilt fall. Det senaste bemyndigandet gavs år 1964 (prop. 1964:41, SU 32, rskr 86) och avser fem år fr. o. m. budgetåret 1964/65. Maximibeloppet utgjorde ursprungligen 10 000 kr. men har sedermera höjts till 25 000 kr.

Konstitutionsutskottet har i memorial 1965:27 redovisat resultatet av en inom utskottet verkställd undersökning rörande tillämpningen av bestämmelserna i 5 kap. 2 § ÄB om avstående från klandertalan. Utskottet fann att Kungl. Maj:t i ett ej obetydligt antal fall meddelat beslut enligt nämnda lagrum beträffande muntliga uttalanden av skiftande slag, som gjorts av arvlåtare. Uttalandena hade sålunda godtagits som testamenten. Enligt utskottets mening stod behandlingen av sådana uttalanden som testamentariska förordnanden åtminstone i flertalet av fallen inte i överensstämmelse med den praxis som följts inom rättstillämpningen och kommit till uttryck i högsta domstolens avgöranden. Utskottet ville inte ifrågasätta, att de uttalanden eller övriga förordnanden som avsågs inte skulle ha varit uttryck för arvlåtarens yttersta vilja eller att det från synpunkten av det ändamål arvlåtaren velat tillgodose skulle ha varit olämpligt att efterge arvsfondens rätt till egendomen. Eftersom den ifrågavarande egendomen måste anses ha tillfallit fonden, hade emellertid enligt utskottets mening prövning för eftergivande av arvsfondens rätt kunnat ske endast enligt reglerna om avstående av arvsfondens rätt till kvarlåtenskap.

Konstitutionsutskottets uttalanden har lett till att Kungl. Maj:ts praxis ändrats i sådana arvsfondsärenden som åsyftades i memorialet. Dessa ärenden prövas sålunda inte längre enligt 5 kap. 2 § ÄB, dvs. som eftergivande av klandertalan, utan i stället enligt 5 kap. 3 §, dvs. som avstående av arv som har tillfallit fonden.

Om testamentet har godkänts på arvsfondens vägnar, skall testamentstagaren betala arvsskatt för sin lott i vanlig ordning enligt bestämmelserna i förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt. Om fondens egendom avstås till förmån för arvlåtarens släkting eller annan,

torde denne däremot inte vara skyldig att betala vare sig arvsskatt eller gåvoskatt. Med hänsyn därtill brukar det belopp som avstås bestämmas så att det inte överstiger vad som skulle ha tillfallit mottagaren sedan arvsskatt erlagts om han hade varit testamentstagare.

Utredningen

Omläggningen av Kungl. Maj:ts praxis i sådana ärenden som äsyftas i konstitutionsutskottets memorial har enligt utredningen medfört vissa olägenheter. Avstående från arv enligt 5 kap. 3 § ÄB kan ske bara till arvlåtarens släkting eller annan som har stått arvlåtaren nära. Detta innebär att bestämmelsen inte kan tillämpas i fråga om juridisk person. Vidare krävs att det med hänsyn till omständigheterna får anses billigt att egendomen avstås. Detta har ansetts innefatta ett krav på att vederbörande skall vara i behov av egendomen. Det är på grund av nämnda förhållanden inte alltid möjligt att genom avstående enligt 5 kap. 3 § ÄB tillgodose ändamål som arvlåtaren enligt muntliga uttalanden har velat gynna. En så restriktiv tillämpning kan te sig stötande.

Vidare är den utredning som krävs i ärenden enligt 5 kap. 3 § mera tidsödande än den som krävs i ärenden enligt 5 kap. 2 §. I den mån det är fråga om att avstå från större arv än som omfattas av riksdagens generella bemyndigande, fordras särskilt samtycke av riksdagen. Detta medför ytterligare tidsutdräkt, vilket kan vara till nackdel i vissa särskilt ömmande fall. Stundom kan Kungl. Maj:t anse sig böra anställa klandertalan för att få visshet om att giltigt testamente inte föreligger eller för att bevara arvsfondens rätt i avvaktan på att utredningen i ärendet slutförs.

Utredningen påpekar också att den stramare rättstillämpning som konstitutionsutskottet har rekommenderat torde kunna sätta Kungl. Maj:ts praxis i vissa andra fall i fråga. Med stöd av 5 kap. 2 § ÄB har Kungl. Maj:t nämligen efter bevakningstidens utgång godkänt testamenten, vilka inte bevakats eller bevakats för sent. I dessa fall har testamentstagaren förlorat sin rätt och allmänna arvsfonden är inte hänvisad till klandertalan enligt 14 kap. 5 § ÄB för att göra sin rätt gällande. Bestämmelserna i 14 kap. 3 § ÄB om att godkännande av testamente gör bevakning överflödig avser bara godkännande före bevakningstidens utgång. Behovet av att kunna godkänna icke bevakade eller för sent bevakade testamenten är dock mycket starkt, och andra dödsbodelägare i motsvarande situation torde ofta kunna förutsättas handla på detta sätt.

De olägenheter som är förenade med nuvarande bestämmelser skulle enligt utredningen kunna avhjälpas genom att möjligheterna att godkänna testamenten och att efterskänka egendom, som har tillfallit arvsfonden, vidgades. Det finns vidare anledning att överväga förenklingar i de nuvarande handläggningsreglerna, varvid decentralisering av ärendena bör eftersträvas.

Mot den angivna allmänna bakgrunden föreslår utredningen att t e s t a -

mente till annan än arvsfonden skall få godkännas dels, liksom f. n., om anledning till klander inte föreligger dels i övrigt om testamentet ändå får antas vara ett riktigt uttryck för arvlåtarens yttersta vilja, dvs. i sådana fall då Kungl. Maj:t f. n. enligt 5 kap. 2 § ÄB kan avstå från klandertalan. En allmän förutsättning är därvid att det föreligger ett testamente i rättslig mening. Om testamentet får antas vara ett riktigt uttryck för arvlåtarens yttersta vilja, bör det få godkännas även om det inte skulle ha blivit bevakat enligt bestämmelserna i 14 kap. ÄB. Detta överensstämmer, som nyss har nämnts, med Kungl. Maj:ts praxis, men regeln bör komma till klart uttryck i lagen. Utredningen förordar att det skall ankomma på kammaradvokatfiskalsämbetet att besluta om godkännande av testamente. Kungl. Maj:t befrias alltså enligt förslaget från nuvarande uppgifter i frågor om klander av testamente och avstående från klandertalan, och alla sådana frågor samlas hos en myndighet.

Utredningen föreslår vidare att arv, som har tillfallit arvsfonden, skall kunna avstås till fysisk eller juridisk person, om detta får anses överensstämma med arvlåtarens yttersta vilja. Denna bör givetvis ha kommit till uttryck på ett tillfredsställande och otvetydigt sätt, t. ex. genom samtalsvis fällda yttranden eller andra förordnanden som inte har karaktär av testamente i rättslig mening. I vissa fall kan arvlåtarens yttersta vilja framgå utan att något direkt uttalande om kvarlåtenskapen föreligger, exempelvis om omständigheterna talar för att arvlåtaren felaktigt trott att viss person hade arvsrätt efter honom. Enbart det förhållandet att arvlåtaren har varit medlem i ett samfund eller en förening och visat intresse för dess verksamhet kan däremot inte utan vidare tjäna som bevis om att arvlåtarens yttersta vilja har varit inriktad på att tillgodose organisationen.

Vid sidan av regeln om att arv kan avstås, när det får anses överensstämma med arvlåtarens yttersta vilja, bör nuvarande möjlighet att även eljest avstå arv till arvlåtarens släkting eller annan närstående stå kvar. I dessa fall bör också i fortsättningen bedömningen av om det är billigt att avstå arvet ske huvudsakligen med utgångspunkt i en behovsprövning.

Enligt utredningen kan beslut om avstående av arv numera inte anses ha sådan räckvidd att det kräver riksdagens medverkan. Därvid erinras om att Kungl. Maj:t redan nu kan avstå från testamentsklander utan att höra riksdagen samt att avstående från arv bara får ske under vissa i lag angivna förutsättningar. I betänkandet diskuteras särskilt huruvida 77 § regeringsformen, som innebär att Kungl. Maj:t inte utan riksdagens samtycke får avhända kronan fast egendom, kan anses lägga hinder i vägen för ett i allmän lag givet bemyndigande att avstå från arv såvitt avser sådan egendom. Utredningen — som utgår från den numera gängse uppfattningen att arvsfondens egendom inte tillhör något särskilt rättssubjekt utan kronan — anser inte att sådant hinder föreligger. Den framhåller därvid att gällande bemyndigande för Kungl. Maj:t att avstå från arv omfattar även fast egendom. Därigenom uppnås i praktiken ungefär samma resultat som

om Kungl. Maj:t i lag får rätt att ensam bestämma om efterskänkande av arv, låt vara att den skillnaden föreligger att riksdagen inte kan återkalla ett i lag givet bemyndigande utan Kungl. Maj:ts medverkan. Vidare erinras om att det inte är fråga om försäljning av kronans fasta egendom utan om efterskänkande av arvsfondens rätt till arv i situationer som reellt sett står nära godkännande av testamente till förmån för annan än arvsfonden. Ställningstagandet till frågan, om arvfallen egendom skall avstås, kan med visst fog ses som ett led i boutredningen och som en åtgärd vilken föregår det definitiva övertagandet av arvet för arvsfondens räkning.

I enlighet med det anförda föreslår utredningen, att kravet på riksdagens medverkan vid beslut om avstående av arv skall upphävas. Vidare förordas att Kungl. Maj:t får möjlighet att delegera beslutanderätten i sådana frågor till kammaradvokatfiskalsämbetet. Avsikten är att delegation skall ske endast när det är fråga om egendom av mindre värde. Som en lämplig värdegräns bör möjligen uppställas 10 000 kr. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma värdegränsen och besluta, om delegation skall gälla för viss tid eller tills vidare. Utredningen förutsätter att ämbetets avgöranden sker i huvudsaklig överensstämmelse med de allmänna normer som tillämpas av Kungl. Maj:t i ärenden av detta slag. Frågor av principiell innebörd bör underställas Kungl. Maj:t.

Med hänsyn till de vidgade uppgifter som enligt förslaget läggs på kammaradvokatfiskalsämbetet ifrågasätter utredningen, om inte ämbetets beslutanderätt i viss omfattning bör förbehållas förste advokatfiskalen. En sådan ordning bör komma i fråga t. ex. vid godkännande av testamente, som inte är upprättat i laga form, och vid beslut om avstående av arv.

Utredningen förordar, att samtliga bestämmelser om godkännande av testamente och avstående av arv placeras i arvsfondslagen och att motsvarande regler i 5 kap. ÄB upphävs. Bestämmelserna avses bli tillämpliga även om arvlåtaren har avlidit innan ändringarna har trätt i kraft.

Utredningen anser det inte tillfredsställande att behandlingen i skattehänseende skall växla beroende på om egendom tillfaller någon på grund av ett testamente, som godkänts för arvsfondens räkning, eller på grund av att egendomen avstås enligt reglerna därom i arvsfondslagen. Utredningen föreslår därför ett tillägg till arvsskatteförordningen, enligt vilket förvärv av egendom, som avstås till någon enligt nämnda regler, skall anses ske på grund av testamente av den som har efterlämnat egendomen.

Remissyttrandena

De föreslagna reglerna om godkännande av testamente tillstyrks av *hovrätten för Övre Norrland, kammarkollegiet samt länsstyrelserna i Östergötlands och Norrbottens län*. Hovrätten uttalar den förhoppningen att lagändringen inte kommer att leda till en mer restriktiv praxis. Kammarkollegiet erinrar om att förslaget avser bara testamenten i rättslig

3 — Bihang till riksdagens protokoll 1969. 1 saml. Nr 83

mening. Ett förordnande som inte uppfyller de krav som i rättstillämpningen ställs på testamente får inte godkännas som sådant av kammaradvokatfiskalsämbetet, även om dess innehåll kan anses överensstämma med arvlåtarens yttersta vilja.

Kammaradvokatfiskalsämbetet anser sig inte böra uttala någon särskild mening i frågan om befogenhet för ämbetet att besluta om godkännande av testamente i fall där det finns anledning till klander utan hänvisar i detta hänseende till kollegiets yttrande. Ämbetet framhåller emellertid, att den föreslagna reformen är ägnad att befordra en för allmänheten smidigare och snabbare handläggning av ärendena. Bl. a. erinras om de bagatellartade ärenden om godkännande av testamenten rörande några hundratal kronor som nu måste underställas Kungl. Maj:t. Av hänsyn till allmänheten är det vidare synnerligen önskvärt att ämbetet får den föreslagna behörigheten att efter bevakningstidens utgång godkänna ej bevakade testamenten. Det är mycket vanligt att testamentsbevakning försummas. Få arvsfondsärenden torde, trots lugnande uttalanden från ämbetets sida, förorsaka testamentstagare och dem som har varit behjälpliga vid boutredningen sådan oro och grämelse som en försummad testamentsbevakning. Ämbetet erinrar också om att det i allmänhet är svårare för ämbetet än för arvsberättigade släktingar att fastställa, när en testamentstagare har fått kändedom om testamentet och testators död och bevakningstiden alltså börjat löpa.

I ärenden om godkännande av testamente, beträffande vilket anledning till klander föreligger eller som inte har bevakats i laga ordning, torde det enligt *kammarkollegiet* många gånger vara tveksamt om testamente i rättslig mening föreligger. Med hänsyn därtill och till att uppkommande frågor ofta är av diskretionär natur bör två personer delta i kammaradvokatfiskalsämbetets behandling av sådana ärenden, dvs. beslut bör fattas efter föredragning. Detta är särskilt angeläget eftersom det inte finns någon som för arvsfondens räkning kan föra talan mot ämbetets beslut. Föreskrift av angiven innebörd bör tas in i instruktionen för kollegiet eller i dess arbetsordning.

I samband med reglerna om godkännande av testamente har *kammaradvokatfiskalsämbetet* tagit upp frågan om godkännande av arvsavtal. Ämbetet har i praxis behandlat sådana avtal enligt föreskrifterna om testamenten som inte är upprättade i laga ordning och alltså underställt Kungl. Maj:t frågan, om det från arvsfondens sida skall föras talan om ogiltigförklaring av avtalet. Ämbetet ifrågasätter, om inte den föreslagna regeln rörande godkännande av testamente bör kompletteras med en bestämmelse om arvsavtal. Därvid är att märka att det för att ett arvsavtal skall godkännas inte är tillräckligt att avtalet överensstämmer med arvlåtarens yttersta vilja. Med hänsyn till de skäl som har motiverat bestämmelserna om arvsavtal i ÄB bör sådana avtal godkännas bara när det skulle vara uppenbart obilligt att föra talan om ogiltigförklaring av avtalet.

Den föreslagna utvidgningen av möjligheterna att avstå arv tillstyrks av *hourätten för Övre Norrland samt länsstyrelserna i Kopparbergs och Norrbottens län. Kammaradvokatfiskalsämbetet* säger sig finna förslaget väl ägnat att undanröja vissa nu rådande missförhållanden. Det blir bl. a. möjligt att avstå föremål med affektionsvärde till den avlidnes släktingar och vänner och att ta mindre hänsyn till vederbörandes ekonomiska situation i sådana fall då starka skäl i övrigt talar för avstående, t. ex. när arvsrätt är utesluten på grund av utomäktenskaplig börd. Ämbetet föreslår emellertid att möjligheterna att avstå arvsfondens rätt till arv vidgas ytterligare för att täcka vissa särskilda situationer. Därvid nämner ämbetet till att börja med sådana fall då kvarlåtenskapen omfattar samlingar eller enstaka föremål av stort vetenskapligt eller kulturhistoriskt intresse. I denna typ av fall torde arvlåtaren visserligen i allmänhet ha gjort uttalanden som kan läggas till grund för ett avstående. Det kan därvid räcka med ganska vaga yttranden om att samlingen bör bevaras. För de, låt vara tämligen sällsynta, fall då sådana uttalanden helt saknas kan emellertid en särskild möjlighet att besluta om avstående vara påkallad. Vidare kan i kvarlåtenskapen ingå fastighet med märkliga byggnader eller markområden, t. ex. skärgårdsöar och andra för friluftsliv lämpade områden, vilka bör skyddas mot exploatering. I sådana fall torde det vara vanligare att uttalanden om arvlåtarens önskemål saknas. Ofta kan egendomen säljas till kommun eller sammanlutning som kan väntas komma att förvalta den på lämpligt sätt. Stundom kan emellertid föreliggande önskemål tillgodoses bara genom att egendomen överlåts utan kostnad eller till så lågt pris att det i realiteten rör sig om ett avstående. För dessa enstaka men viktiga fall behövs en särskild bestämmelse som gör det möjligt att helt eller delvis avstå arvsfondens rätt till förmån för åsyftade samhällsintressen. Som en tredje typ av fall tar ämbetet upp den situationen att föräldrar till sinnessjukt eller efterblivet barn genom testamente har förordnat angående barnets egendom. Då kan man inte som skäl för avstående hänvisa till arvlåtarens yttersta vilja, eftersom arvlåtaren ofta helt saknat förmåga att uttrycka sin vilja. Det kan emellertid finnas skäl att i dessa fall låta föräldrarnas vilja vara bestämmande. Bland fall som påfordrar en ytterligare möjlighet att avstå arvsfondens rätt nämner ämbetet slutligen att egendom i utlandet har tillfallit fonden. Ämbetet redovisar några fall där detta har skett och tillägger att det i framtiden kan tänkas bli vanligare än nu att en arvlätare efterlämnar fast egendom i utlandet, särskilt i annat nordiskt land. Det kan visa sig lämpligt att träffa avtal om ömsesidigt avstående av arvsfondens eller statens arvsrätt till sådan egendom. Detta är ett ytterligare skäl för en bestämmelse som gör det möjligt att handlägga frågorna på ett smidigt sätt. I samtliga nämnda extraordinära typer av fall kan rätten att besluta om avstående förbehållas Kungl. Maj:t, eventuellt efter riksdagens hörande. Någon delegation torde inte påkallas.

Även länsstyrelsen i Östergötlands län föreslår en särskild möjlighet att avstå arv när det gäller från naturvårds- och fritidssynpunkt värdefulla områden eller samlingar som representerar stora kulturvärden. Vad förstnämnda typ av egendom angår måste den, om arvet inte avstås, säljas på offentlig auktion till den högstbjudande. Detta kan komma att direkt motverka ansträngningarna att för framtiden bevara områdena orörda. I nu nämnda och liknande fall, där det är ett allmänt intresse att trygga egendomens bibehållande och vård, bör arvet kunna avstås till stiftelse, annan sammanslutning eller kommun på sådana villkor att sagda intresse tillgodoses. Länsstyrelsen i Kopparbergs län tar också upp frågan om egendom av musealt och kulturhistoriskt intresse. Det föreligger ofta önskemål om att bevara sådan egendom inom bygden, tillgänglig för allmänheten. Vid försäljning bjuds emellertid ofta mycket höga priser. Detta kan medföra att de som företräder de museala och kulturhistoriska intressena inte kan hävda sig i konkurrensen. Följden därav blir att egendomen skingras åt olika håll. Länsstyrelsen föreslår, att det genom en ändring i bestämmelserna om bidrag från arvsfonden öppnas möjlighet att tilldela inrättning som har till uppgift att tillgodose nyssnämnda intressen viss bestämd egendom som har tillfallit fonden. De belopp som därigenom skulle undandragas fonden torde bli så obetydliga att de inte i nämnvärd mån kan påverka bidragsgivningen till övriga ändamål. Inte heller torde behöva befaras att den föreslagna ändringen skall minska tillströmningen av kvarlåtenskap till fonden.

De vidgade möjligheterna att avstå arv bör enligt *kammaradvokatfiskals-ämbetet* tillämpas bara på dödsbon där arvlåtaren avlidit efter ändringarnas ikraftträdande. Annars uppställer sig frågan hur lång tid efter ett arvfall en sökande under återopande av de nya bestämmelserna skall kunna göra anspråk på att få del av kvarlåtenskap som har tillfallit fonden.

Förslaget att riksdagens samtycke inte längre skall krävas för beslut om avstående av arv biträds av *hovrätten för Övre Norrland*. Med anledning av vad utredningen anfört rörande 77 § regeringsformen förklarar hovrätten, att den inte kan ansluta sig till uppfattningen att frågan om avstående av arv kan ses som ett led i boutredningen och en åtgärd som föregår det definitiva övertagandet av arvet för arvsfondens räkning. Avstående av arvsfondens rätt till fast egendom, som tillfallit fonden, får enligt hovrättens mening anses vara sådant avhändande, varom stadgas i 77 § regeringsformen. Lagberedningen har emellertid vid tillkomsten av arvsfondslagstiftningen utan erinran från lagrådets sida uttalat, att »då genom lag bestämes, att kvarlåtenskapen efter död man skall, när arvsberättigad skyldeman eller efterlevande make ej finnes, tillfalla allmänna arvsfonden, bör föreskrift om realisation av kvarlåtenskapen, även då däri ingår fast egendom, kunna givas i samma ordning som om förvaltningen av fondens medel». Med hänsyn härtill anser sig hovrätten kunna lämna den av utredningen föreslagna 5 § utan erinran.

Kammarkollegiet anser däremot att 77 § regeringsformen medför behov av särskilda regler för fast egendom. I arvsfondslagen bör stadgas att avstående av sådan egendom kräver riksdagens medverkan. Denna medverkan torde böra lämnas i form av ett icke tidsbegränsat försäljningsbemyndigande. Detta bemyndigande bör omfatta även den till kammaradvokatfiskalsämbetet delegerade beslutanderätten.

Förslaget om rätt för Kungl. Maj:t att delegera beslutanderätten i vissa ärenden om avstående av arv till kammaradvokatfiskalsämbetet biträds av *kammarkollegiet*. *Kammaradvokatfiskalsämbetet* hänvisar utan eget yttrande till vad kollegiet har anfört. Ämbetet framhåller emellertid, liksom när det gäller reglerna om godkännande av testamente, att förslaget är ägnat att befordra en för allmänheten smidigare och snabbare handläggning av ärendena.

Enligt *kammarkollegiet* bör kammaradvokatfiskalsämbetets beslut om att arv skall avstås fattas i samma ordning som kollegiet har förordat i fråga om godkännande av testamente, dvs. två befattningshavare bör delta i handläggningen.

En särskild fråga rörande handläggningen av ärenden om avstående av arv tas upp av *kammaradvokatfiskalsämbetet*. Ämbetet framhåller sålunda att det i sådana ärenden alltid är nödvändigt att utreda arvlåtarens släktförhållanden. Visserligen gäller avståendet bara fondens rätt. Det kan emellertid uppstå komplikationer, om en tidigare okänd arvsberättigad släkting gör sin rätt gällande efter det att arvet har blivit avstått, särskilt i fall då den som har fått arvet har svag ekonomi och redan förbrukat vad han fått. För att släktutredning skall kunna göras så snart som möjligt föreslår ämbetet, att vederbörande länsstyrelse åläggs att genast underrätta ämbetet när ansökan om avstående av arvsfondens arvsrätt kommer in. Underrättelsen kan lämpligen ske genom att kopia av ansökningen översänds till ämbetet. Länsstyrelsen bör inte avvakta besked från ämbetet utan börja sin utredning genast. En motsatt ordning skulle ta alltför lång tid. Om ämbetet får underrättelse så snart en ansökan kommer in, kan ämbetet sätta i gång sin utredning tidigare och ta kontakt med länsstyrelsen för att undvika dubbelarbete.

Förslaget om ändring i arvs skatte förordningen har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser. *Kammaradvokatfiskalsämbetet* påpekar dock att det ofta kan vara svårt att avgöra, i vilken mån ett beslut om utbetalning till en person innebär en välvillig prövning av en påstådd fordran eller ett avstående av arvsfondens rätt till arv.

Övriga frågor

Delgivning av testamente

Gällande rätt. Enligt 3 § första stycket arvsfondslagen skall arvsfondens rätt till egendom som tillfaller fonden bevakas av kammaradvokatfiskals-

ämbetet. Ämbetet har vidare rätt att tala och svara i mål som rör fonden. Därav följer att ämbetet är behörigt att för fondens räkning ta emot delgivning av testamente. Sådan behörighet tillkommer emellertid enligt paragrafens andra stycke också länsstyrelsen i det län där den döde senast hade sitt hemvist.

Utredningen föreslår inte någon ändring i dessa bestämmelser.

Remissyttrande. *Kammaradvokatfiskalsämbetet* tar i sitt yttrande upp bestämmelsen i 3 § andra stycket om behörighet för länsstyrelse att ta emot delgivning. Sådan delgivning förekommer enligt ämbetet mycket sällan. Detta har fått till följd att man ibland, när testamente för delgivning med allmänna arvsfonden tillställs en länsstyrelse, betraktar de översända handlingarna såsom en feladresserad försändelse och vidarebefordrar dem till ämbetet utan att de först diarieförts hos länsstyrelsen. Därigenom har det uppstått ovisshet rörande vilken dag testamentet delgivits arvsfonden. Det har sålunda inträffat, att en länsstyrelse, som tydligen ej haft klart för sig vad saken gällde, dröjt en månad med att översända ett icke bevakat testamente till ämbetet, som omedelbart återställde handlingen till ingivaren för att bereda testamentstagarna tillfälle att bevaka testamentet. En utebliven bevakning av ett testamente kan nämligen, även om det godkänns av ämbetet inom bevakningstiden, medföra rättsförlust för testamentstagare, om testators arvsberättigade anförvanter ger sig till känna först efter bevakningstidens utgång. Ämbetet ställer därför frågan, om det för något eller några fall i hela landet per år kan anses motiverat att bibehålla en bestämmelse, som på grund av att den så sällan tillämpas medför missförstånd, som kan leda till rättsförluster.

God man för allmänna arvsfonden

Gällande rätt. Av praktiska skäl är det inte möjligt för kammaradvokatfiskalsämbetet att medverka vid utredning av dödsbon på skilda orter i landet. När det på grund av anmälan eller eljest blir känt att en person avlidit och efterlämnat fonden som ensam arvinge eller universell testamentstagare, skall därför rätten enligt 7 § arvsfondslagen förordna god man att vid boutredningen företräda fonden.

Utredningen. Utredningen föreslår två undantag från reglerna i 7 § om förordnande av god man. Förslaget innebär att god man inte skall förordnas, om fonden har uteslutits från arv genom testamente och det synes uppenbart att det inte finns anledning till klander mot testamentet eller om det synes uppenbart att boet utvisar brist och god man inte behövs för att ta värd om boets tillgångar. Det första undantaget överensstämmer med vad justitieombudsmannen har rekommenderat (JO:s ämbetsberättelse 1958 s. 254 och 1960 s. 115) och det andra undantaget iakttas redan nu i praxis.

Remissyttrandena. De föreslagna ändringarna tillstyrks av *kammarkollegiet* och *kammaradvokatfiskalsämbetet*. Ämbetet pekar på angelägenheten av att arvsfonden inte drabbas av kostnader för gode män i dödsbon, där fonden genom testamente har uteslutits från del i kvarlåtenskapen, och att gode män inte förordnas i bristbon, där tillgångarna inte räcker till kostnaderna för godmanskapet. Ämbetet bör emellertid få kännedom om alla de fall där arvlåtaren har efterlämnat allmänna arvsfonden som arvinge. Domstolarna bör därför genom cirkulär eller genom bestämmelse i arvsfondslagen åläggas att underrätta ämbetet i sådana fall då god man inte har förordnats och ämbetet inte har fått underrättelse om arvfallet.

Även *hovrätten för Övre Norrland* tillstyrker i princip den föreslagna ändringen. Hovrätten vänder sig emellertid mot kravet på att det skall framstå som uppenbart att anledning till klander mot testamentet inte föreligger. En sådan avfattning skulle sannolikt leda till att god man förordnas i alltför många fall. Hovrätten förordar i stället, att förordnande av god man underlåts i sådana fall då det inte av testamentet framgår eller av kända förhållanden synes följa att klanderanledning föreligger.

Kammaradvokatfiskalsämbetet tar upp frågan om juridisk person kan förordnas till god man för allmänna arvsfonden. Ämbetet erinrar om att beteckningen god man inte förekom i lagens ursprungliga lydelse. Där användes i stället uttrycket *boutredningsman*. Genom lagen den 9 juni 1933 (nr 314) om *boutredning* och *arvskifte* infördes regler om avträdande av dödsbo till förvaltning av *boutredningsman*, och i samband därmed fick den person som skulle företräda allmänna arvsfonden vid *boutredningen* beteckningen *god man*. Till *boutredningsman* enligt lagen om *boutredning* och *arvskifte*, numera 19 kap. ÄB, har även juridisk person ansetts kunna förordnas. God man enligt föräldrabalken skall emellertid vara »en rätt- rådig, erfaren och i övrigt lämplig man eller kvinna» (18 kap. 5 §). Såvitt ämbetet kan erinra sig har det aldrig förekommit att juridisk person har utsetts till god man för allmänna arvsfonden. Vissa skäl talar emellertid för att det bör vara möjligt att meddela ett sådant förordnande. God man för arvsfonden brukar ensam ombesörja *boutredningen* och kan därför ofta mera liknas vid en *boutredningsman* än vid en god man för bortovarande.

Försäljning av arvfallen egendom m. m.

Gällande rätt. Enligt 12 § arvsfondsagen skall medel som tillkommer arvsfonden överlämnas till statskontoret. I 8 § finns bestämmelser om *förfarandet* med fondens egendom innan den överlämnas till statskontoret. Lös egendom som inte redan består av kontanta medel skall säljas av gode mannen på offentlig auktion, om inte *kammaradvokatfiskalsämbetet* på framställning av denne medger annat. Fordringar får säljas endast i den mån de inte kan *indrivas*. Beträffande *försäljning* av fast egendom gäller vad som är föreskrivet om *kronans fasta egendom* i allmänhet. *Försäljning* av sådan egendom får, som jag förut har sagt, enligt 77 § rege-

ringsformen inte ske utan riksdagens samtycke. Riksdagen har under senare år för ett budgetår i sänder bemyndigat Kungl. Maj:t att besluta om bl. a. försäljning av staten eller allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom inom vissa angivna värdegränser. Fr. o. m. den 1 juli 1967 gäller ett icke tidsbegränsat bemyndigande av motsvarande innehåll (SFS 1967:369). Enligt detta får Kungl. Maj:t utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om försäljning av allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom, såvida taxeringsvärdet eller, om sådant saknas, det uppskattade saluvärdet på egendomen är högst 150 000 kr. Överstiger värdet inte 100 000 kr., kan Kungl. Maj:t delegera beslutanderätten till länsstyrelse.

Utredningen. Utredningen föreslår att 8 § arvsfondslagen ändras så att kammaradvokatfiskalsämbetet även utan framställning från gode mannen får medge att lös egendom försäljs annorledes än på offentlig auktion eller behålls för att överlämnas till statskontoret. Utredningen påpekar att det f. n. torde krävas framställning från gode mannen i varje särskilt fall för att exempelvis den avlidnes rent personliga lösegendom eller föremål av musealt intresse e. d. skall få säljas under hand. Kammaradvokatfiskalsämbetet bör kunna lämna ett generellt medgivande till sådan försäljning. Börsnoterade värdepapper torde kunna säljas genom bank eller fondmäklare. Man kan också tänka sig att de överlämnas till statskontoret i den mån de utgör sådana tillgångar som fondens medel får vara placerade i.

Utredningen föreslår vidare en bestämmelse om försäljning av tomträtt. Kungl. Maj:t har vid olika tillfällen på framställning av kammaradvokatfiskalsämbetet beslutat om försäljning av tomträtt som har tillfallit fonden. Utredningen föreslår att denna ordning lagfästs. Kungl. Maj:t bör dock ha möjlighet att delegera beslutanderätten till underordnad myndighet, exempelvis länsstyrelse.

Remissyttrandena. Utredningens förslag till ändringar i 8 § arvsfondslagen tillstyrks av *kammarkollegiet* och *kammaradvokatfiskalsämbetet*. Enligt ämbetet är ett generellt medgivande för gode mannen att sälja exempelvis den avlidnes gångkläder under hand i hög grad påkallat. Beträffande museiföremål torde däremot frågan böra prövas från fall till fall. I fråga om börsnoterade värdepapper tillämpas genomgående försäljning under hand, och den föreslagna lagändringen ger ämbetet möjlighet att lämna ett generellt medgivande till sådan försäljning. Ämbetet säger sig hoppas att den föreslagna lagändringen skall göra det möjligt för statskontoret att ta emot börsnoterade värdepapper för arvsfondens räkning. *Statskontoret* finner förslaget om möjlighet att överlämna värdepapper till kontoret välbetänkt. Medgivandet behöver emellertid inte begränsas till att gälla sådana värdepapper som fondens tillgångar får vara placerade i. Även andra värdepapper bör i vissa fall kunna överlämnas.

Några remissinstanser, särskilt kammaradvokatfiskalsämbetet, har tagit upp vissa ytterligare frågor, som huvudsakligen rör tillämpningen av bestämmelserna om allmänna arvsfonden.

Departementschefen

Kvarlåtenskapen efter den som avlider utan att efterlämna arvsberättigad make eller släkting tillfaller allmänna arvsfonden. Egendom kan också tillföras fonden genom gåva eller testamente. Arvsfondens egendom förvaltas av statskontoret som en särskild fond för främjande av barns och ungdoms vård och fostran. En tredjedel av de medel som flyter in under ett räkenskapsår skall läggas till fondens kapital, medan återstående två tredjedelar jämte hela avkastningen på kapitalet är tillgängliga för utdelning. Den sålunda föreskrivna fonderingen har lett till en successiv ökning av fondens kapital. Detta uppgår numera till omkring 40 milj. kr. De medel som flyter in till fonden har ökat starkt under senare år. Budgetåret 1967/68 utgjorde beloppet närmare 10 milj. kr. I fråga om placeringen av fondens medel gäller att bara nominellt fixerade placeringar, dvs. framför allt obligationer och vissa andra slag av fordringar, är tillåtna. Den årliga avkastningen överstiger nu 2 milj. kr.

Utredningen föreslår att den del av inflytande medel som skall läggas till kapitalet minskas från en tredjedel till en tiondel. Därigenom skulle fondens möjligheter att tillgodose både nuvarande och nya bidragsändamål öka betydligt. Förslaget har i stort sett mottagits positivt vid remissbehandlingen. Från ett par håll hävdas emellertid, att den föreslagna fonderingen inte är tillräcklig för att motverka en minskning av fondens realvärde vid en fortsatt nedgång av penningvärdet. Statskontoret, som anser det angeläget att fondens realvärde består, ifrågasätter om inte utöver en tiondel av inflytande medel förslagsvis 30 % av den årliga avkastningen bör fonderas.

Som utredningen har framhållit finns inte några allmänna normer för bedömning av frågan hur stor arvsfonden bör vara. Denna har emellertid nu nått betydande storlek. Utredningens förslag innebär att, om storleken av inflytande medel blir oförändrad, omkring 1 milj. kr. årligen fonderas. Detta motsvarar ungefär 2,5 % av fondens kapitalbelopp. Eftersom de inflytande medlen har ökat kraftigt under senare år, finns anledning att räkna med en successiv ökning även i fortsättningen. Mot bakgrund av det anförda vill jag i likhet med de flesta remissinstanserna biträda förslaget, att fonderingsskyldigheten begränsas till en tiondel av årligen inflytande medel.

I juni 1968 utfärdades nya bestämmelser rörande placeringen av fondmedel som förvaltas av statlig myndighet. Kapitaltillgångar tillhörande donationsfonder som förvaltas av statskontoret skall sammanföras i en ge-

mensam placeringsfond, vars medel till högst en fjärdedel får vara placerade i börsnoterade aktier och förlagsbevis. Det kan vara lämpligt att låta dessa placeringsregler gälla också för allmänna arvsfonden. Frågan härom torde få anmälas för Kungl. Maj:t av chefen för finansdepartementet.

Som jag nyss nämnde har arvsfonden till ä n d a m å l att främja barns och ungdoms vård och fostran. Bidrag får dock inte lämnas för åtgärder, som det åligger stat eller kommun att bekosta. Denna ordning har gällt alltsedan fondens tillkomst. Under de senaste decennierna har emellertid det allmännas insatser på barna- och ungdomsvårdens områden ökat avsevärt. Staten och kommunerna har helt eller delvis övertagit ansvaret för olika verksamheter som tidigare har fått understöd av arvsfondsmedel. Vidare har socialförsäkringssystemets utbyggnad, studiefinansieringens omläggning och den allmänna välståndsökningen minskat behovet av vissa slag av stödåtgärder till förmån för enskilda personer. Denna utveckling har påverkat inriktningen av arvsfondens bidragsverksamhet. Vissa bidragsändamål har helt eller delvis försvunnit och andra ändamål har i stället kunnat tillgodoses i större utsträckning. Under senare år har tyngdpunkten i bidragsgivningen kommit att ligga på barnstugor och ungdomslokaler.

Även i fortsättningen kommer det att föreligga stort behov av bidrag inom fondens nuvarande verksamhetsområde. Det är angeläget att inte nu minska bidragsgivningen på detta område, men förhållandena är numera sådana att visst utrymme kan beredas för nya bidragsändamål.

När det gäller att helt allmänt bedöma vilka ändamål en utvidgning av arvsfondens bidragsverksamhet bör inriktas på måste man ta hänsyn till arvsfondsmedlens särskilda karaktär. Ändamålen bör vara så allmänt godtagna att det framstår som befogat att för dem använda kvarlåtenskapen efter en person som inte har gett uttryck åt några egna önskemål i saken. Vidare bör den som har att ta ställning till om han skall upprätta testamente eller inte kunna bilda sig en något så när klar uppfattning om vad kvarlåtenskapen kommer att användas till, ifall han underlåter att upprätta testamente och kvarlåtenskapen tillfaller arvsfonden. Detta talar för att ändamålen bör vara tämligen klart avgränsade och inriktade på bestämda grupper av personer. Som skäl för en sådan ordning kan också åberopas, att arvsfondsbidragen i allmänhet torde göra större nytta om de koncentreras till vissa typer av ändamål än om de splittras på en mångfald olikartade uppgifter. Å andra sidan bör ändamålsbestämningen inte göras så snäv att den på ett olämpligt sätt inskränker den bidragsbeviljande myndighetens handlingsfrihet. Ändamålet för bidragsverksamheten bör bestämmas med utgångspunkt i de nu gjorda övervägandena.

Utredningen har föreslagit, att arvsfondens ändamål utvidgas till att omfatta, förutom vård och fostran av barn och ungdom, omsorger om äldre och handikappade. Förslaget har mottagits positivt av remissin-

stanserna.

Utredningens förslag tillgodoser de krav som enligt vad jag nyss anförde bör ställas i fråga om ändamålet för bidragsverksamheten, och det är väl förenligt med de tankegångar som kom till uttryck i samband med arvsfondens tillkomst. Från dessa synpunkter finns därför inte anledning till erinran mot förslaget. Ett genomförande av detta skulle emellertid innebära en ganska kraftig utvidgning av de grupper som skall kunna få bidrag ur fonden. Som jag nyss framhöll kommer även i fortsättningen att föreligga stort behov av stöd till barna- och ungdomsvårdsändamål. Det är angeläget att undvika en splittring av verksamheten som kan minska möjligheterna att göra effektiva insatser på något område. Jag anser därför att fondens bidragsändamål inte bör utvidgas i så stor omfattning som utredningen har föreslagit. Av de grupper som omfattas av utredningsförslaget synes i första hand de handikappade böra uppmärksammas. Visserligen har det allmännas insatser inom handikappvården ökat kraftigt under senare år. Det finns dock fortfarande åtskilliga behov som inte tillgodoses genom understöd från det allmännas sida. Både utredningen och remissinstanserna har pekat på många sådana behov, särskilt inom ramen för allmän service, rekreation och fritidssysselsättning. Åtgärder på dessa områden kan vara av stor betydelse för att bryta de handikappades isolering genom att ge dem tillfälle till samvaro med andra och till gemensamma sysselsättningar såsom hobbyverksamhet, gymnastikövningar etc. samt möjliggöra miljöbyte. Anordningar för handikappade kräver emellertid ofta kostsamma investeringar. Bidrag ur allmänna arvsfonden skulle här kunna fylla en väsentlig uppgift. Även för de gamlas del föreligger behov av lokaler där de kan samlas för gemensam verksamhet. Ofta torde emellertid befintliga lokaler kunna användas för sådant ändamål. Bl. a. kan lokaler som har inrättats med stöd från arvsfonden också utnyttjas som samlingslokaler för gamla i den mån detta inte inkräktar på den verksamhet lokalerna i första hand är avsedda för.

De nu redovisade övervägandena har lett mig till den slutsatsen att arvsfondens ändamål alltjämt bör omfatta främjande av vård och fostran av barn och ungdom samt att utvidgningen bör begränsas till att avse omsorger om handikappade. I enlighet med vad utredningen har anført bör som handikappade betraktas personer vilka på grund av lyte eller eljest bristande kropps- eller själskrafter har mera betydande svårigheter med sin dagliga livsföring. Jag vill också i likhet med utredningen förorda att åldersgränsen för dem som skall betraktas som ungdom i tillämpningen höjs från 21 till 25 år.

Både utredningen och remissinstanserna har redovisat en rad åtgärder som har ansetts böra stödjas genom bidrag ur fonden. Utan att gå in på någon närmare prövning av de olika åtgärderna vill jag under hänvisning till vad jag förut har anført och efter samråd med chefen för socialdeparte-

mentet framhålla, att det för de handikappade synes vara mest angeläget att främja anordningar som är ägnade att förhindra eller bryta deras isole-ring. Att närmare reglera hur avvägningen mellan olika slag av ändamål skall göras torde dock inte vara lämpligt. Detta bör göras i samband med tillämpningen för att tillbörlig hänsyn skall kunna tas till tid efter annan skiftande behov och till omfattningen av tillgängliga medel.

Som utredningen har påpekat har bidragen ur arvsfonden varit av särskilt värde därigenom att de har inriktats på att stödja initiativ till ny verksamhet och vidareutveckling av påbörjad verksamhet. Tack vare sådana bidrag har det ofta varit möjligt att pröva uppslag till nya hjälpformer. I många fall har dessa sedermera fått vidare spridning och övergått till att bedrivas i reguljär väg med ekonomiskt stöd från det allmänna. Det synes angeläget att denna inriktning av arvsfondens verksamhet behålls. Just genom att stimulera till utveckling och prövning av nya idéer kan arvsfundsbidragen fylla en väsentlig uppgift.

Av vad jag nu har sagt följer bl. a. att understöd till institutioner, som även i fortsättningen kan väntas utgöra den väsentliga delen av bidragen ur fonden, huvudsakligen bör ges engångskaraktär och syfta till att täcka investeringar och liknande anordningskostnader. Det bör i princip undvikas att fondmedel binds för årligen återkommande bidrag till löpande kostnader för viss verksamhet. Ibland kan dock sådana bidrag vara påkallade under en kortare tid för att möjliggöra prövning i önskvärd omfattning av en ny hjälpform.

Liksom hittills bör bidrag från arvsfonden inte lämnas för åtgärder som det åligger stat eller kommun att bekosta. Av det sagda följer bl. a., att arvsfundsbidrag i princip inte bör lämnas till sjukvårdsändamål och inte heller till andra former av sluten vård. Vidare bör bara i undantagsfall arvsfundsmedel användas för ändamål som kan finansieras med stöd från det allmänna i annan ordning, exempelvis genom lån eller bidrag ur särskilda, av statsmedel bildade fonder. Sammanblandningar mellan olika stödformer medför nämligen svårigheter att överblicka och planera verksamheten.

Med bidrag ur arvsfonden till ungdomslokaler brukar f. n. förenas villkoret, att lokalen skall upplåtas åt andra ideella organisationer i orten, i den mån detta kan ske utan att det inkräktar på den egna verksamheten. Denna typ av villkor bör uppställas även i fortsättningen, eftersom det är angeläget att de investerade medlen utnyttjas så effektivt som möjligt. Ofta bör en ungdomslokal kunna användas även som lokal för åldringar. Det är angeläget att man noggrant prövar också möjligheterna att tillgodose de handikappades lokalbehov genom utnyttjande av redan befintliga allmänna samlingslokaler eller andra lokaler som har tillkommit med stöd av statsmedel. Vad beträffar upplåtelseskyldigheten gäller enligt föreskrifter som har utfärdats av Kungl. Maj:t att den som har fått bidrag ur arvsfonden till en samlingslokal är skyldig att upplåta lokalen åt andra i den mån detta inte inkräktar på den egna verksamheten.

Vid bidragsgivningen till lokaler tillämpas f. n. vissa maximeringsregler, som innebär att bidrag lämnas bara till en del av kostnaderna. Detta synes mig i princip riktigt. Det bör krävas att den som får bidrag ur arvsfonden till ett visst ändamål är beredd att göra en egen ekonomisk insats för ändamålet. Hur stor del av kostnaderna som i varje särskilt fall skall täckas med arvsfondsmedel får bero bl. a. på förhållandet mellan tillgängliga resurser och föreliggande önskemål om bidrag.

Det hittills sagda har i huvudsak rört bidrag till institutioner. Utom sådana bidrag förekommer också bidrag till enskilda. Denna typ av bidrag har under senare år haft mycket begränsad omfattning, och någon ändring i denna del torde den föreslagna reformen inte böra medföra.

Bidrag ur allmänna arvsfonden har hittills inte lämnats till politiska organisationer. Utredningen förordar att denna princip upprätthålls även i fortsättningen. Enligt min mening bör emellertid det förhållandet att en organisation har ett politiskt syfte inte utesluta den från möjligheten att få bidrag ur arvsfonden till verksamhet som ligger inom ramen för fondens ändamål. Jag vill erinra om att politiska organisationer har möjlighet att få statligt och kommunalt stöd till sin ungdomsverksamhet i samma utsträckning och på samma villkor som andra organisationer.

B e s l u t o m b i d r a g ur arvsfonden meddelas enligt gällande bestämmelser av Kungl. Maj:t. Utredningen föreslår, att denna ordning i princip skall bestå men att Kungl. Maj:t får möjlighet att i vissa ärenden delegera beslutanderätten till underordnad myndighet. Förslaget har mottagits positivt vid remissbehandlingen. Från något håll har dock hävdats att beslut om bidrag ur fonden alltid bör fattas av Kungl. Maj:t.

För egen del anser jag det vara betydelsefullt att bidragsgivningen i stort ligger i händerna på ett organ som har god överblick över hela det fält inom vilket bidrag kan komma i fråga och därigenom får möjlighet att väga olika behov mot varandra och mot tillgängliga resurser. Detta talar för att beslutanderätten får ligga kvar hos Kungl. Maj:t. Det sagda utesluter emellertid inte att bidragsgivningen i vissa fall delegeras till underordnad myndighet. Jag anser att möjlighet därtill bör införas. Sålunda bör delegation kunna komma i fråga i vissa klart avgränsade typer av ärenden, där en fast praxis för bidragsgivningen har utbildats hos Kungl. Maj:t. Därav följer att det tills vidare inte är lämpligt att delegera ärenden om bidrag inom det föreslagna nya området för arvsfondens verksamhet. I samband med delegation bör de allmänna principerna för bidragsgivningen anges, och vidare bör vederbörande myndighet få en bestämd ekonomisk ram att hålla sig inom.

En allmän förutsättning för att **t e s t a m e n t e** till förmån för annan än arvsfonden skall kunna **g o d k ä n n a s** på fondens vägnar bör, som utredningen har framhållit, vara att testamente i rättslig mening föreligger. Detta får avgöras med ledning av ärvdabalkens regler i ämnet och den praxis som har utbildats i rättstillämpningen. Liksom hittills bör testamente

godkännas för fondens räkning, om anledning till klander inte finns. Även om klanderanledning i och för sig föreligger, kan testamentet vara ett riktigt uttryck för testators yttersta vilja. Om så är fallet synes det rimligt att testamentet länders till efterrättelse. Gällande bestämmelser ger möjlighet till godkännande av sådana testamenten, och jag anser liksom utredningen att denna möjlighet bör bestå. I praxis har i nu angivna fall för fondens räkning godkänts också testamenten, som inte har bevakats inom föreskriven tid och därför i princip har förlorat sin verkan. Någon anledning att frångå denna ordning har inte framkommit. Till skillnad från utredningen anser jag en uttrycklig bestämmelse i denna del överflödig.

F. n. gäller enligt 4 § arvsfondslagen att kammaradvokatfiskalsämbetet får besluta om godkännande av testamente, när testamentet är upprättat i laga form och det inte heller eljest finns anledning till klander. I andra fall ankommer det enligt 5 kap. 2 § ÄB på Kungl. Maj:t att ta ställning till om ett testamente skall godkännas eller klandras. Enligt utredningen bör beslutanderätten i dessa frågor samlas hos kammaradvokatfiskalsämbetet. Detta förslag har mottagits positivt vid remissbehandlingen, och jag ansluter mig till det. Med hänsyn till de vidgade uppgifter som sålunda läggs på ämbetet synes det motiverat att införa särskilda regler om ämbetets handläggning av ärendena. Det ankommer på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter i denna del.

Kammaradvokatfiskalsämbetet har i sitt yttrande ifrågasatt om inte bestämmelserna om godkännande av testamente bör kompletteras med en särskild regel angående godkännande av arvsavtal. Ämbetet torde syfta på s. k. adkvisitiva arvsavtal, dvs. sådana avtal mellan arvlåtaren och annan genom vilka arvlåtaren förfogar över sin kvarlåtenskap. Sådant avtal är enligt 17 kap. 3 § ÄB inte gällande. Regeln har sin grund i att avtalet innebär ett intrång i arvlåtarens möjligheter att intill sin död fritt förfoga över kvarlåtenskapen. Bestämmelsen medför emellertid inte att avtalet utan vidare saknar verkan. Det krävs att domstol på yrkande av den som har intresse i saken förklarar avtalet ogiltigt.

Av naturliga skäl är adkvisitiva arvsavtal sällsynta. När sådant avtal har inkräktat på arvsfondens rätt till arv, har frågan huruvida talan om ogiltigförklaring skall väckas formellt behandlats enligt reglerna om godkännande av testamente, som inte är upprättat i föreskriven ordning. Kammaradvokatfiskalsämbetet har alltså underställt Kungl. Maj:t frågan. Med hänsyn till grunden för förbudet mot arvsavtal har emellertid sådant avtal godtagits bara om det skulle vara uppenbart obilligt att föra talan om ogiltigförklaring. Anledning till ändring av denna praxis torde inte föreligga. Enligt vad jag nyss har föreslagit skall alla frågor om godkännande eller klander av testamente avgöras av kammaradvokatfiskalsämbetet. Det framstår då som naturligt att ämbetet i uppkommande fall får pröva också frågan, huruvida talan skall väckas om ogiltigförklaring av arvsavtal.

Med hänsyn till att sådana arvsavtal som det här är fråga om inte är giltiga i någon form, synes det kunna leda till missförstånd, om en särskild regel angående godkännande av dem tas in i lagen. Avtal av detta slag torde dessutom förekomma endast i undantagsfall. Jag anser därför att särskilda regler i ämnet inte bör meddelas.

Enligt 5 kap. 3 § ÄB kan arv som har tillfallit allmänna arvsfonden avstås till arvlåtarens släkting eller annan som har stått arvlåtaren nära, om det med hänsyn till omständigheterna får anses billigt. Dessa bestämmelser har enligt utredningen ansetts innebära bl. a. att arv inte får avstås till juridisk person och att mottagaren måste vara i behov av egendomen. I praxis har dock vid några tillfällen förekommit att avstående skett till förmån för juridisk person. I dessa fall har avståendet motiverats med att det ansetts motsvara arvlåtarens yttersta vilja.

Jag anser i likhet med utredningen att det kan vara rimligt att avstå arv för att tillgodose den avlidnes yttersta vilja när denna inte har kommit till uttryck på sådant sätt att ett testamente i rättslig mening föreligger. Utredningen har föreslagit en lagbestämmelse av innehåll att arv som har tillfallit fonden får avstås till annan, om detta får anses överensstämma med arvlåtarens yttersta vilja. Denna bestämmelse, som har godtagits av remissinstanserna, synes mig lämplig, och jag ansluter mig till utredningens förslag. Avstående bör kunna ske till förmån för både fysisk och juridisk person, och mottagarens ekonomiska situation bör i princip inte tillmätas någon betydelse. Med hänsyn till att det ibland kan vara svårt att få tillräckligt underlag för att kunna bedöma arvlåtarens yttersta vilja bör emellertid, som utredningen också har föreslagit, den nuvarande möjligheten att avstå arv till släkting eller annan som har stått arvlåtaren nära bibehållas vid sidan av den föreslagna nya regeln. Härvid bör med närstående avses bara fysisk person. Vidare bör en förutsättning för avstående med stöd av denna regel vara, att avståendet kan anses billigt. Detta bör liksom hittills bedömas huvudsakligen på grundval av en behovsprövning.

Kammaradvokatfiskalsämbetet och ett par länsstyrelser har framfört önskemål om ytterligare utvidgning av möjligheterna att avstå arv som har tillfallit arvsfonden. Därvid nämns till att börja med egendom som av hänsyn till vissa allmänna intressen anses böra behandlas på särskilt sätt, nämligen föremål och samlingar av vetenskaplig eller kulturhistorisk betydelse samt fast egendom som på grund av sitt värde från natur- eller kulturvårdssynpunkt bör skyddas mot exploatering. En bestämmelse som gjorde det möjligt att avstå arfallen egendom till förmån för sådana intressen skulle emellertid enligt min mening i själva verket innebära en utvidgning av arvsfondens ändamål för vissa speciella situationer. En sådan utvidgning möter betänkligheter från principiell synpunkt och bör inte genomföras utan starka skäl. Jag har inte blivit övertygad om att sådana skäl föreligger. Arvlåtare, som efterlämnar egendom av dessa slag, torde f. ö. ofta ha upprättat testa-

mente rörande egendomen. Även när testamente saknas torde, som kammaradvokatfiskalsämbetet har framhållit, i allmänhet andra uttalanden rörande arvlåtarens yttersta vilja kunna påvisas och läggas till grund för ett beslut om att avstå arvet enligt de nya regler som jag har förordat.

Som ytterligare exempel på fall då en särskild möjlighet att avstå arv kan behövas nämner kammaradvokatfiskalsämbetet, att föräldrar till sinnessjukt eller efterblivet barn genom testamente har förordnat om barnets egendom. Ämbetet framhåller att det i dessa fall ofta förhåller sig så att barnet varit oförmöget att upprätta testamente men att föräldrarnas uttalanden rörande egendomen förtjänar att lända till efter rättelse. Ej heller här finns enligt min mening tillräckliga skäl för en specialregel. I den mån föräldrarnas uttalanden innebär att kvarlåtenskapen skall komma närstående till godo kan de beaktas redan inom ramen för gällande regler om avstående av arv.

Slutligen ifrågasätter kammaradvokatfiskalsämbetet om inte Kungl. Maj:t bör få möjlighet att avstå arvsfondens rätt till arvfallen egendom i utlandet. Detta motiveras främst med att det kan bli aktuellt att träffa internationella överenskommelser om ömsesidigt avstående av arvsrätt i sådana fall. F. n. torde något behov av en sådan regel inte föreligga. Frågan bör anstå till dess överenskommelser av detta slag blir aktuella.

På grund av vad jag nu har anfört kan jag inte biträda de förslag till utvidgningar av möjligheterna att avstå arvsfondens rätt till arv som har förts fram under remissbehandlingen.

Beslut om avstående av arv, som har tillfallit arvsfonden, fattas enligt gällande bestämmelser av Kungl. Maj:t med riksdagens samtycke. Sedan lång tid tillbaka har sådant samtycke lämnats i form av generella bemyndiganden för Kungl. Maj:t. Dessa har inneburit rätt att i varje enskilt fall avstå arv intill visst belopp. Bemyndigandena, som omfattar också fast egendom, har under senare tid avsett flera år i sänder och gäller numera arv med ett värde av högst 25 000 kr. Avstående av arv till högre värde kräver särskilt beslut av riksdagen.

Utredningen tar upp frågan om kravet på riksdagens samtycke bör slopas. Därvid inställer sig frågan, om en sådan ordning är förenlig med 77 § regeringsformen när det gäller fast egendom. Grundlagsregeln, som enligt numera gängse uppfattning avser all staten tillhörig fast egendom, innebär att Kungl. Maj:t inte utan riksdagens samtycke får avhända staten sådan egendom. Utredningen har visserligen utgått från att arvsfondens egendom tillhör staten och inte något särskilt bildat rättssubjekt. Den har emellertid menat, att ett beslut om avstående av arv sakligt sett står nära ett godkännande av testamente till annan än arvsfonden, och uttalar som sin uppfattning, att ett slopande av kravet på riksdagens samtycke inte strider mot grundlagsregeln. Vidare har utredningen ansett att beslut om att avstå arvfallen egendom med visst fog kan ses som ett led i boutredningen och

således som en åtgärd, vilken föregår det definitiva övertagandet av arvet för arvsfondens räkning. På grund av det anförda förordar utredningen att riksdagens samtycke inte längre skall krävas för avstående av arv.

För egen del är jag närmast benägen att i överensstämmelse med utredningens mening anse, att egendom som tillfallit arvsfonden måste betraktas som tillhörig staten. Men då synes det också ligga närmast till hands att betrakta ett beslut om avstående av fast egendom som en sådan avhändelse som omfattas av 77 § regeringsformen. Jag vill erinra om att försäljning av arvsfondens fasta egendom enligt 8 § arvsfondslagen kräver riksdagens samtycke. Jag är inte beredd att förorda att nuvarande krav på riksdagens samtycke till avstående av arv upphävs beträffande fast egendom. Lagtexten bör därför innehålla en erinran om regeringsformens bestämmelser i ämnet.

Vad härefter angår lös egendom har någon invändning mot förslaget att slopa kravet på riksdagens samtycke inte framställts under remissbehandlingen. Ärenden om avstående av arvsfonden tillfallen lös egendom kan, såsom utredningen anför, inte anses ha sådan räckvidd att de kräver riksdagens medverkan, och det synes mig därför onödigt att betunga riksdagen med dessa ärenden. Jag vill också erinra om att beslut om avstående av arv får meddelas bara när vissa i lag angivna förutsättningar föreligger. Av nu anförda skäl förordar jag att riksdagens samtycke till avstående av arv skall krävas bara när det är fråga om fast egendom. Det synes lämpligt att sådant samtycke även i fortsättningen ges i form av generella bemyndiganden intill viss värdegräns.

Utredningen föreslår vidare, att rätten att besluta om avstående av arv skall kunna delegeras från Kungl. Maj:t till kammaradvokatfiskalsämbetet, när det är fråga om egendom av mindre värde. Även detta förslag har motlagits positivt vid remissbehandlingen. Den föreslagna ordningen skulle göra det möjligt att på ett enkelt och smidigt sätt tillmötesgå önskemål om avstående exempelvis av en penningssumma eller egendom med affektionsvärde till någon person som har stått den avlidne nära. Vidare skulle Kungl. Maj:t befrias från handläggningen av mindre betydelsefulla ärenden av detta slag. Jag finner även på denna punkt utredningens förslag lämpligt och ansluter mig till det. Frågan om omfattningen av delegationen torde få övervägas senare. Beträffande fast egendom kan delegation inte ske utan bemyndigande av riksdagen. Närmare föreskrifter om kammaradvokatfiskalsämbetets handläggning av ärenden om avstående av arv ankommer del, liksom när det gäller ärenden om godkännande av testamente, på Kungl. Maj:t att meddela.

Enligt gällande bestämmelser skall ansökan om avstående av arv inges till länsstyrelsen i det län där den avlidne senast haft sitt hemvist. Länsstyrelsen skall efter utredning överlämna handlingarna jämte eget yttrande till kammaradvokatfiskalsämbetet för vidare handläggning. Någon ändring i denna ordning har inte ifrågasatts. Ämbetet uttalar emellertid önskemål om

att länsstyrelserna åläggs att underrätta ämbetet så snart en ansökan kommer in. Därigenom skulle handläggningen hos ämbetet kunna ske snabbare. Ämbetets önskemål synes mig böra tillgodoses, och jag föreslår att en föreskrift i ämnet införs i arvsfondslagen. Som ämbetet har framhållit kan underrättelsen lämpligen ske genom att en avskrift av ansökningen överlämnas.

I enlighet med utredningens förslag bör reglerna om godkännande av testamente och om avstående av arv, vilka f. n. är uppdelade mellan 5 kap. ÄB och arvsfondslagen, samlas i den senare lagen. De bör där tas in i 4 och 5 §§.

I likhet med utredningen och de remissinstanser som har yttrat sig i frågan anser jag, att arvs skatt bör utgå för egendom som förvärvas genom att arvsfonden avstår från arv. Förvärvet bör därvid som utredningen har föreslagit jämnställas med förvärv genom testamente av den avlidne. Jag föreslår att en bestämmelse av sådan innebörd tas in i arvs-skatteförordningen. Dessutom krävs vissa särskilda regler om bl. a. handläggningen av skatteärendena. Jag återkommer därtill i en specialmotivering.

Jag övergår härefter till att behandla vissa särskilda frågor, som har tagits upp dels av utredningen, dels under remissbehandlingen.

Arvsfondens rätt till egendom som tillfaller fonden bevakas av kammaradvokatfiskalsämbetet, och ämbetet får tala och svara i mål som rör fonden. Därav följer bl. a. att ämbetet är behörigt att för fondens räkning ta emot delgivning av testamente. Enligt särskild bestämmelse i 3 § andra stycket arvsfondslagen får sådan delgivning ske också med länsstyrelsen i det län där den avlidne senast haft sitt hemvist. Kammaradvokatfiskalsämbetet har i sitt remissyttrande upplyst, att delgivning med länsstyrelse förekommer mycket sällan. Länsstyrelserna är därför ovana vid sådana ärenden, vilket enligt ämbetet kan leda till vissa komplikationer. Enligt vad som framgår av ämbetets yttrande synes något egentligt behov av möjligheten till delgivning med länsstyrelse inte föreligga. Med hänsyn härtill anser jag mig kunna biträda ämbetets förslag att denna möjlighet slopas.

När en person har avlidit och efterlämnat allmänna arvsfonden som ensam arvinge eller universell testamentstagare, skall rätten enligt 7 § arvsfondslagen förordna god man att företräda fonden vid boutredningen. Skyldigheten att förordna god man är formellt undantagslös. I vissa situationer föreligger emellertid inte något behov av god man. Detta gäller bl. a. när fondens rätt till kvarlåtenskapen är utesluten på grund av testamente. Av arvsfondslagets förarbeten framgår, att det inte har varit avsett att god man skulle förordnas i sådana fall. I likhet med utredningen anser jag det lämpligt att detta kommer till klart uttryck i lagen. Den av utredningen föreslagna lydelsen kan emellertid som hovrätten för Övre Norrland har framhållit leda till att god man förordnas i större utsträckning än som är avsikten. Jag föreslår därför att undantagsregeln utformas så, att god man

inte skall förordnas om fonden har uteslutits från arv genom testamentet och det inte kan antas föreligga anledning till klander mot testamentet. Att klanderanledning föreligger kan framgå av själva testamentet, men det kan också tänkas att rätten har tillgång till upplysningar, exempelvis om testators person, som ger anledning att räkna med att testamentet kan komma att klandras. Vidare förordar jag i likhet med utredningen en regel om att god man inte skall förordnas i dödsbo som utvisar brist, om inte god man behövs för att ta vård om boets tillgångar. Även om god man inte förordnas bör, som kammaradvokatfiskalsämbetet har föreslagit, vederbörande domstol underrätta ämbetet om arvfallet. Föreskrift därom bör meddelas av Kungl. Maj:t.

Med anledning av vad ämbetet i övrigt har anfört i förevarande sammanhang vill jag framhålla, att det enligt min mening inte kan anses strida mot vare sig ordalagen i 7 § arvsfondslagen eller grunderna för lagen att juridisk person utses till god man för arvsfonden.

Utredningen föreslår slutligen vissa jämkningar i bestämmelserna i 8 § arvsfondslagen om förfarandet med arvsfondens egendom i n n a n d e n ö v e r l ä m n a s t i l l s t a t s k o n t o r e t s f ö r v a l t n i n g. Sålunda föreslås vidgade möjligheter för kammaradvokatfiskalsämbetet att medge försäljning av lös egendom i annan ordning än på offentlig auktion. Nuvarande regel, att medgivandet skall vara föranlett av särskild framställning från gode mannen, anser utredningen böra slopas. I stället bör ämbetet enligt utredningen få möjlighet att lämna generella medgivanden, exempelvis till försäljning under hand av den avlidnes personliga lösöre och genom bank eller fondmäklare av börsnoterade värdepapper. Dessutom förordar utredningen en särskild regel om att försäljning av tomträtt skall beslutas av Kungl. Maj:t eller av myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer. Hittills har i praxis beslut om försäljning av tomträtt fattats av Kungl. Maj:t. Utredningens förslag har godtagits av remissinstanserna. Jag vill också avsluta mig till dem.

Utredningen föreslår dessutom en regel om att kammaradvokatfiskalsämbetet får medge att gode mannen i stället för att sälja arvfallen egendom behåller den för att överlämna den till statskontoret. Utredningen syftar därvid på sådana tillgångar som fondens medel får vara placerade i. Enligt min mening kan emellertid gällande bestämmelser inte anses lägga hinder i vägen för att sådan egendom överlämnas direkt till statskontoret. Med hänsyn härtill finner jag inte skäl att biträda detta förslag.

Jag förordar att de föreslagna nya reglerna träder i kraft den 1 juli 1969. Utredningen har inte föreslagit några särskilda ö v e r g å n g s b e s t ä m m e l s e r. Detta innebär bl. a. att de nya reglerna om avstående av arv blir tillämpliga även om arvlåtaren har avlidit innan ändringarna har trätt i kraft. Kammaradvokatfiskalsämbetet har kritiserat förslaget på denna punkt och framhållit att det medför ovisshet om hur lång tid efter arvfallet

som anspråk på avstående kan framställas. Jag vill med anledning därav påpeka att lagen inte innehåller några bestämmelser om att ansökan om avstående av arv måste göras inom viss tid för att vinna beaktande. Några påtagliga olägenheter synes mig inte behöva uppstå om de nya bestämmelserna blir tillämpliga även i fråga om kvarlåtenskap efter den som har avlidit före ändringarnas ikraftträdande. Jag anser därför i likhet med utredningen att några särskilda övergångsbestämmelser härom inte behövs. Däremot bör föreskrivas att de nya fonderingsreglerna skall tillämpas redan vid utgången av det räkenskapsår som upphör den 30 juni 1969.

Författningsförslag

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

- 1) lag om ändring i ärvdabalken,
- 2) lag om ändring i lagen den 8 juni 1928 (nr 281) om allmänna arvsfonden,
- 3) förordning om ändring i förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt.

Förslagen torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 2*.¹

De föreslagna ändringarna i 1 och 2 §§ lagen om allmänna arvsfonden har utarbetats efter samråd med chefen för socialdepartementet och, såvitt avser 1 § andra stycket, chefen för finansdepartementet. Jag har vidare samrått med chefen för finansdepartementet i fråga om förslaget till ändringar i 4, 5 och 8 §§ nämnda lag samt angående de föreslagna beskattningsreglerna.

Specialmotivering till förslaget till förordning om ändring i förordningen om arvsskatt och gåvoskatt

1 §.

I 1 § har som ett andra stycke tagits in en ny bestämmelse av innehåll att arvsskatt skall utgå till staten för egendom som förvärvas genom att arv avstås enligt 5 § arvsfondslagen som om förvärvet hade skett på grund av testamente av arvlåtaren. Skattskyldighet för testamentslott inträder enligt 5 § arvsskatteförordningen i princip vid testators död. Skatten beräknas efter egendomens värde vid den tidpunkt då skattskyldighet inträder (21 § första stycket). Värderingen sker med ledning av bouppteckning (20 § första stycket) och med tillämpning av vissa särskilda värderingsregler i 22 och 23 §§. Reglerna om skattens bestämmande finns i huvudsak i 28 §.

¹ De vid 1) och 3) omnämnda förslagen, vilka är likalydande med de förslag som är fogade vid propositionen, har utslutits här.

49 a §.

I första stycket har tagits in en föreskrift om meddelande till beskattningsmyndigheten angående beslut om avstående av arv. Beskattningsmyndighet är i princip underrätten i den avlidnes hemort. Meddelandet, som skall lämnas i två exemplar, bör innehålla uppgift om den avlidnes och den skattskyldiges namn och hemvist, om dagen för dödsfallet samt om den egendom som beslutet avser. Föreligger släktskapsförhållande mellan den avlidne och den skattskyldige eller annan särskild omständighet som kan inverka på skattens storlek bör detta anmärkas. Någon särskild föreskrift om vem som skall utfärda meddelandet har inte lämnats. Om avståendebeslutet fattas av Kungl. Maj:t kan Kungl. Maj:t själv göra detta eller uppdra åt annan, exempelvis kammaradvokatfiskalsämbetet, att göra det. Om beslutet fattas av ämbetet, torde det utan särskild bestämmelse följa att meddelandet skall utfärdas av ämbetet.

Paragrafens andra stycke innehåller vissa särskilda bestämmelser rörande skatteärenden av här aktuellt slag. Beskattningsmyndigheten har att grunda sin prövning dels på de upplysningar som lämnas i det förut nämnda meddelandet, dels på innehållet i bouppteckningen efter den avlidne. Bouppteckningen får förutsättas vara inregistrerad hos myndigheten och alltså omedelbart tillgänglig för den. I ett avseende behövs emellertid medverkan från den skattskyldiges sida. Enligt 19 § skall arvs- eller testamentslott vid skattens beräkning i vissa fall sammanläggas med gåva som arvingen eller testamentstagaren har fått av den avlidne. Liknande gäller om skattepliktigt förmånstagarförvärv på grund av försäkring som har tagits av den avlidne. Dessa regler blir tillämpliga även vid beskattning av förvärv som grundas på beslut om avstående av arv enligt arvsfondslagen. För att beskattningsmyndigheten skall kunna iaktta bestämmelserna om sammanläggning i 19 § föreskrivs i 4 mom., att bouppteckning skall vara åtföljd av skriftlig uppgift angående där avsett förvärv eller försäkran att sådant förvärv inte har förekommit. Denna föreskrift motsvaras i den föreslagna 49 a § av en bestämmelse, enligt vilken skattskyldig skall lämna sådan uppgift eller försäkran, innan skatteärendet avgörs. Av 67 § följer att ett föreläggande för den skattskyldige att fullgöra detta åliggande kan förenas med vite.

Den skattskyldige kan själv ha intresse av att få yttra sig i skatteärendet, innan detta avgörs. Han kan exempelvis vilja lämna upplysningar som påverkar valet av skatteklass eller enligt 55 § ansöka om anstånd med erläggande av skatt. Med hänsyn därtill föreskrivs att den skattskyldige skall beredas tillfälle att yttra sig i ärendet. Detta kan lämpligen ske i samband med sådant föreläggande som nyss har berörts.

51 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om beskattningsmyndighetens handläggning. Fråga om fastställande av skatt på grund av avstående av

arv skall enligt första stycket tas upp när det i 49 a § nämnda meddelandet kommer in till beskattningsmyndigheten. Sedan skatten har fastställts skall enligt andra stycket bevis om skattens belopp tecknas på meddelandet. Denna föreskrift avser det ena av de två exemplar som enligt 49 a § skall lämnas till beskattningsmyndigheten. Det andra exemplaret tas in i myndighetens protokoll.

53 §.

Enligt första stycket i denna paragraf skall underrätt efter att ha fastställt skatt översända ingiven bouppteckning eller annan handling som avses i 51 § andra stycket till vederbörande länsstyrelse, som har att svara för uppbörd av skatten. För ärenden av nu aktuellt slag innebär föreskriften att det exemplar av meddelandet som försetts med bevis om skattens belopp skall tillställas länsstyrelsen.

I fjärde stycket föreskrivs att handling som enligt första stycket har tillställts länsstyrelsen och som ingivaren har rätt att få tillbaka inte får lämnas ut till denne förrän skatten har betalats, såvida inte anstånd med betalningen har medgetts, samt att handlingen skall förseas med anteckning om inbetald skatt. I ett nytt femte stycke har tagits in motsvarande bestämmelser för de ärenden det här är fråga om. Bestämmelserna innebär att det meddelande om avstående av arv som har försetts med bevis om skattens belopp och översänts till länsstyrelsen skall tillställas den skattskyldige sedan skatten har betalats eller anstånd med betalningen lämnats samt att anteckning om inbetalat belopp skall göras på handlingen.

54 §.

Enligt denna paragraf skall arvsskatt för vilken skattskyldighet inträder vid dödsfallet i princip förskjutats av dödsboet. Detta synes inte lämpligt när skatt skall utgå för förvärv genom avstående av arv som har tillfallit arvsfonden. Undantag från denna regel har därför gjorts för sådana förvärv. Skatten skall alltså betalas direkt av den som förvärvar egendomen.

62 §.

Av denna paragraf framgår att beslut i skatteärende skall tas upp i bouppteckningsprotokollet. Protokollet skall innehålla vissa uppgifter om den avlidne och den skattskyldige, om den skattepliktiga egendomen och om skattens beräkning. I ärenden av nu aktuellt slag skall enligt ett föreslaget tillägg till paragrafen dessutom anges dagen för beslutet om avstående av arv och myndighet som har meddelat beslutet.

Den föreslagna förordningen har försetts med en övergångsbestämmelse, av vilken framgår att de nya reglerna blir tillämpliga på alla förvärv där beslut om avstående av arv har fattats efter förordningens ikraftträdande, oavsett vid vilken tidpunkt arvfallet inträffade.

Hemställan

Jag hemställer, att lagrådets utlåtande genom utdrag av protokollet inhämtas enligt 87 § regeringsformen över förslagen till

- 1) *lag om ändring i ärvdabalken,*
- 2) *lag om ändring i lagen den 8 juni 1928 (nr 281) om allmänna arvsfonden.*

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Gunnel Anderson

Utredningens förslag

till

Lag om ändring i ärvdabalken

Härigenom förordnas, att 5 kap. 3 och 4 §§ ärvdabalken skola upphöra att gälla samt att 5 kap. 2 § samma balk skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

5 kap.

2 §.

Föreligger anledning att å fondens vägnar klandra testamente, som dock får antagas vara ett riktigt uttryck för arvlåtarens yttersta vilja, må Konungen besluta att klander ej skall äga rum.

Om allmänna arvsfonden gälla särskilda bestämmelser.

3 §.

Arv som tillfallit fonden må, där det med hänsyn till omständigheterna får anses billigt, av Konungen med riksdagens samtycke helt eller delvis avstås till arvlåtarens skyldeman eller annan som stått arvlåtaren nära.

4 §.

Om fondens ändamål samt meddelande av understöd ur fonden, så ock om fondens förvaltning och bevakande av dess rätt är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den

Utredningens förslag

till

Lag angående ändring i lagen den 8 juni 1928 (nr 281) om allmänna arvsfonden

Härigenom förordnas, att 1, 2, 4, 5, 7 och 8 §§ lagen den 8 juni 1928 om allmänna arvsfonden¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Den egendom, som i arv tillfaller allmänna arvsfonden, så ock egendom, som må tillfalla fonden genom gåva eller testamente, skall utan sammanblandning med andra medel förvaltas av statskontoret såsom en särskild fond för främjande av *barns och ungdoms vård och fostran*.

Av medel, som under ett räkenskapsår influtit, skall vid årets utgång en *tredjedel* läggas till fonden. Återstoden skall jämte årets avkastning från och med nästföljande år vara tillgänglig för utdelning.

Den egendom, som i arv tillfaller allmänna arvsfonden, så ock egendom, som må tillfalla fonden genom gåva eller testamente, skall utan sammanblandning med andra medel förvaltas av statskontoret såsom en särskild fond för främjande av *vård och fostran av barn och ungdom samt omsorger om åldringar och handikappade*.

Av medel, som under ett räkenskapsår influtit, skall vid årets utgång en *tiondel* läggas till fonden. Återstoden skall jämte årets avkastning från och med nästföljande år vara tillgänglig för utdelning.

2 §.

Understöd ur fonden utdelas av Konungen.

Understöd ur fonden utdelas av Konungen *eller den myndighet Konungen bestämmer*.

Ej må — — — — — eller kommun.

Tillgängliga medel — — — — — till fonden.

4 §.

Testamente till annan än fonden må å dess vägnar godkännas av kammaradvokatfiskalsämbetet, om *testamentet är så upprättat, som i lag*

Testamente till annan än fonden må å dess vägnar godkännas av kammaradvokatfiskalsämbetet, om *anledning till klander ej föreligger eller*

¹ Senaste lydelse av 7 och 8 §§ se 1933: 318.

(Nuvarande lydelse)

föreskrives, och anledning till klander ej heller eljest föreligger. I annat fall har ämbetet att i god tid före klandertidens utgång jämte eget utlåtande underställa ärendet Konungens prövning.

(Föreslagen lydelse)

testamentet ändå får antagas vara ett riktigt uttryck för arvlåtarens yttersta vilja. Testamente, som får antagas vara ett riktigt uttryck för arvlåtarens yttersta vilja, må godkännas av kammaradvokatfiskalsämbetet, även om testamentet icke blivit bevakat enligt vad som föreskrives i 14 kap. 1 och 2 §§ ärvdebalken.

5 §.

Arv som tillfallit fonden må helt eller delvis avstås till viss person eller annan, om det får anses överensstämmande med arvlåtarens yttersta vilja. Arv må även i annat fall avstås till arvlåtarens skyldeman eller annan som stått arvlåtaren nära, om det med hänsyn till omständigheterna får anses billigt.

Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, kammaradvokatfiskalsämbetet beslutar om avstående av arv.

Vill någon, att arv, som tillfallit fonden, skall helt eller delvis avstås, ingive sin till Konungen ställda ansökan till Kungl. Maj:ts befallningshavande i det län, där den döde senast haft sitt hemvist; och åligge det befallningshavanden att, efter verkställd utredning, till kammaradvokatfiskalsämbetet insända handlingarna i ärendet jämte eget utlåtande. Ämbetet har att, jämte eget yttrande, insända handlingarna till Konungen.

Vill någon, att arv, som tillfallit fonden, skall helt eller delvis avstås, ingive sin ansökan till Kungl. Maj:ts befallningshavande i det län, där den döde senast haft sitt hemvist; och åligge det befallningshavanden att, efter verkställd utredning, till kammaradvokatfiskalsämbetet insända handlingarna i ärendet. Ämbetet har att, jämte eget yttrande, insända handlingarna till Konungen, om ämbetet icke äger besluta i ärendet.

7 §.

Finnes, då dödsfall inträffar, ej annan arvinge än fonden eller är fonden universell testamentstagare,

Finnes, då dödsfall inträffar, ej annan arvinge än fonden eller är fonden universell testamentstagare,

(Nuvarande lydelse)

skall det hos rätten anmälas av den, som har boet i sin vård, och nämne rätten, när sådan anmälan sker eller förhållandet eljest varder kunnigt, god man att vid boutredningen företräda fonden. Prövas *denne* ej vara lämplig för uppdraget, varde han av rätten entledigad.

(Föreslagen lydelse)

skall det hos rätten anmälas av den, som har boet i sin vård, och nämne rätten, när sådan anmälan sker eller förhållandet eljest varder kunnigt, god man att vid boutredningen företräda fonden. *God man skall ej förordnas, om fonden uteslutits från arv genom testamente och det synes uppenbart att anledning till klander mot testamentet ej föreligger. Ej heller skall god man förordnas, om det synes uppenbart att boet utvisar brist och god man icke behöves för att taga vård om boets tillgångar.*

Prövas *god man* ej vara lämplig för uppdraget, varde han av rätten entledigad.

Det åligger ----- sina skyldigheter.

8 §.

Lös egendom, som tillfallit fonden, skall av gode mannen försäljas å offentlig auktion, *där ej kammaradvokatfiskalsämbetet efter framställning från gode mannen annat medgiver.* Fordringar må dock försäljas allenast i den mån de ej kunna indrivvas. Om försäljning av fast egendom, som tillfallit fonden, gäller vad med avseende å kronans fasta egendom är i allmänhet stadgat.

Om försäljning av fast egendom, som tillfallit fonden, gäller vad med avseende å kronans fasta egendom är i allmänhet stadgat. *Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer förordnar om försäljning av tomträtt som tillfallit fonden. Annan lös egendom skall av gode mannen försäljas å offentlig auktion. Kammaradvokatfiskalsämbetet må dock medgiva att egendomen försäljes annorledes än å auktion eller behålles för att överlämnas till statskontoret enligt 12 §.* Fordringar må försäljas allenast i den mån de ej kunna indrivvas.

För indrivning ----- av kammaradvokatfiskalsämbetet.
Äro genom ----- till efterrättelse.

Denna lag träder i kraft den

Utredningens förslag

till

Förordning angående ändring i förordningen den 6 juni 1941 (nr 416)
om arvsskatt och gåvoskatt

Härigenom förordnas, att 1, 49 och 51 §§ förordningen den 6 juni 1941 om arvsskatt och gåvoskatt¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

1 §.

Skatt till ----- gåva (g å v o s k a t t).

Förvärv av egendom, som avstås till någon enligt 5 § lagen den 8 juni 1928 (nr 281) om allmänna arvsfonden, skall anses ske genom testamente av den som efterlämnat egendomen.

49 §.

Där någon ----- sammanlagda belopp.

Uppgift, varom ----- om dödsfallet.

Vad i ----- sjätte stycket.

Meddelande angående beslut om avstående av arv enligt 5 § lagen om allmänna arvsfonden skall tillställas den beskattningsmyndighet, vilken har att upptaga fråga om beskattning av den egendom som avses.

51 §.

Ärende rörande fastställande av skatt, som ej skall uttagas efter deklARATION, upptages till avgörande vid inregistrering av bouppteckning eller handling, som avses i 20 kap. 10 § ärvdabalken, eller, där jämlikt 17 § anstånd med skattens fastställande

Ärende rörande fastställande av skatt, som ej skall uttagas efter deklARATION, upptages till avgörande vid inregistrering av bouppteckning eller handling, som avses i 20 kap. 10 § ärvdabalken, eller när handling som avses i 49 § fjärde stycket inkom-

¹ Senaste lydelse av 49 § se 1963: 51 och av 51 § se 1964: 310.

(Nuvarande lydelse)

blivit beviljat, när till beskattningsmyndigheten ingivits handling, för vars företeende anståndet beviljats, eller, om sådan handling icke ingives inom anståndstiden, vid utgången av sistnämnda tid eller, då jämlikt 32 § a) efterbeskattning skall äga rum till följd av bevakning av där omförmält testamente, vid bevakningen.

Bevis om det belopp, vartill skatten blivit fastställd, skall tecknas på bo-uppteckning eller handling, som avses i 20 kap. 10 § ärvdabalken, eller i fall, då deklaration skall avgivas, på det exemplar av deklarationen, som återställles till den skattskyldige. När efterbeskattning jämlikt 32 § a) skall ske till följd av bevakning av testamente, skall sådant bevis tecknas på utgående expedition angående bevakningen.

Har jämlikt ----- föregående stycke.

Handling, som ----- denna myndighet.

Denna förordning träder i kraft den

(Föreslagen lydelse)

mit till beskattningsmyndigheten eller, där jämlikt 17 § anstånd med skattens fastställande blivit beviljat, när till beskattningsmyndigheten ingivits handling, för vars företeende anståndet beviljats, eller, om sådan handling icke ingives inom anståndstiden, vid utgången av sistnämnda tid eller, då jämlikt 32 § a) efterbeskattning skall äga rum till följd av bevakning av där omförmält testamente, vid bevakningen.

Bevis om det belopp, vartill skatten blivit fastställd, skall tecknas på bo-uppteckning eller handling, som avses i 20 kap. 10 § ärvdabalken eller i 49 § fjärde stycket, eller i fall, då deklaration skall avgivas, på det exemplar av deklarationen som återställles till den skattskyldige. När efterbeskattning jämlikt 32 § a) skall ske till följd av bevakning av testamente, skall sådant bevis tecknas på utgående expedition angående bevakningen.

Förslag

till

Lag**om ändring i lagen den 8 juni 1928 (nr 281) om allmänna arvsfonden**

Härigenom förordnas, att 1—5 samt 7 och 8 §§ lagen den 8 juni 1928 om allmänna arvsfonden¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

1 §.

Den egendom, som i arv tillfaller allmänna arvsfonden, så ock egendom, som må tillfalla fonden genom gåva eller testamente, skall utan sammanblandning med andra medel förvaltas av statskontoret såsom en särskild fond för främjande av *barns och ungdoms vård och fostran*.

Av medel, som under ett räkenskapsår influtit, skall vid årets utgång en *tredjedel* läggas till fonden. Återstoden skall jämte årets avkastning från och med nästföljande år vara tillgänglig för utdelning.

Den egendom, som i arv tillfaller allmänna arvsfonden, så ock egendom, som må tillfalla fonden genom gåva eller testamente, skall utan sammanblandning med andra medel förvaltas av statskontoret såsom en särskild fond för främjande av *vård och fostran av barn och ungdom samt omsorg om handikappade*.

Av medel, som under ett räkenskapsår influtit, skall vid årets utgång en *tiondel* läggas till fonden. Återstoden skall jämte årets avkastning från och med nästföljande år vara tillgänglig för utdelning.

2 §.

Understöd ur fonden utdelas av Konungen.

Understöd ur fonden utdelas av Konungen *eller den myndighet Konungen bestämmer*.

Ej må ----- eller kommun.

Tillgängliga medel ----- till fonden.

3 §.

Fondens rätt ----- röra fonden.

Behörig att för fonden mottaga delgivning av testamentet var jäm-

¹ Senaste lydelse av 3, 7 och 8 §§ se 1933:318.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

väl Kungl. Maj:ts befallningshavande i det län, där den döde senast haft sitt hemvist.

4 §.

Testamente till annan än fonden må å dess vägnar godkännas av kammaradvokatfiskalsämbetet, om testamentet är så upprättat, som i lag föreskrives, och anledning till klander ej heller eljest föreligger. I annat fall har ämbetet att i god tid före klandertidens utgång jämte eget utlåtande underställa ärendet Konungens prövning.

Testamente till annan än fonden må å dess vägnar godkännas av kammaradvokatfiskalsämbetet, om anledning till klander ej föreligger. Även om sådan anledning föreligger må testamente godkännas, om det kan antagas vara ett riktigt uttryck för arvlåtarens yttersta vilja.

5 §.

Arv, som tillfallit fonden, må helt eller delvis avstås till annan, om det med hänsyn till uttalanden av arvlåtaren eller andra särskilda omständigheter kan anses överensstämma med arvlåtarens yttersta vilja. Även i annat fall må arv avstås till arvlåtarens släkting eller annan fysisk person som stått arvlåtaren nära, om det kan anses billigt.

Beslut om avstående av arv fattas av Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, av kammaradvokatfiskalsämbetet. I fråga om fast egendom gäller beträffande riksdagens medverkan till beslutet vad som i allmänhet är föreskrivet om förfoganden över kronans fasta egendom.

Vill någon, att arv, som tillfallit fonden, skall helt eller delvis avstås, ingive sin till Konungen ställda ansökan till Kungl. Maj:ts befallningshavande i det län, där den döde senast haft sitt hemvist; och åligge

Vill någon, att arv, som tillfallit fonden, skall helt eller delvis avstås, ingive sin ansökan till Kungl. Maj:ts befallningshavande i det län, där den döde senast haft sitt hemvist; och åligge det befallningshavanden

(Nuvarande lydelse)

det befallningshavanden att, efter verkställd utredning, till *kammaradvokatfiskalsämbetet* insända handlingarna i ärendet jämte eget utlåtande. Ämbetet har att, jämte eget yttrande, insända handlingarna till Konungen.

(Föreslagen lydelse)

att *genast underrätta kammaradvokatfiskalsämbetet om ansökningen samt*, efter verkställd utredning, till *ämbetet* insända handlingarna i ärendet jämte eget utlåtande. Ämbetet har att, jämte eget yttrande, insända handlingarna till Konungen, *om icke ämbetet äger besluta i ärendet.*

7 §.

Finnes, då dödsfall inträffar, ej annan arvinge än fonden eller är fonden universell testamentstagare, skall det hos rätten anmälas av den, som har boet i sin vård, och nämne rätten, när sådan anmälan sker eller förhållandet eljest varder kunnigt, god man att vid boutredningen företräda fonden. Prövas *denne* ej vara lämplig för uppdraget, varde han av rätten entledigad.

Finnes, då dödsfall inträffar, ej annan arvinge än fonden eller är fonden universell testamentstagare, skall det hos rätten anmälas av den, som har boet i sin vård, och nämne rätten, när sådan anmälan sker eller förhållandet eljest varder kunnigt, god man att vid boutredningen företräda fonden. *God man skall ej förordnas, om fonden uteslutits från arv genom testamente och anledning till klander mot testamentet ej kan antagas föreligga. Ej heller skall god man förordnas, om boet utvisar brist och god man icke behövs för att tuga vård om boets tillgångar.*

Prövas *god man* ej vara lämplig för uppdraget, varde han av rätten entledigad.

Det åligger ----- sina skyldigheter.

8 §.

Lös egendom, *som tillfallit fonden*, skall av gode mannen försäljas å offentlig auktion, där ej kammaradvokatfiskalsämbetet *efter framställning från gode mannen* annat medgiver. Fordringar må dock försäljas allenast i den mån de ej kunna indrivras. Om försäljning av fast

Om försäljning av fast egendom, *som tillfallit fonden*, gäller vad med avseende å kronans fasta egendom är i allmänhet stadgat. *Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer förordnar om försäljning av tomträtt, som tillfallit fonden. Annan lös egendom skall av gode*

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

egendom, som tillfallit fonden, gälder vad med avseende å kronans fasta egendom är i allmänhet stadgat.

mannen försäljas å offentlig auktion, där ej kammaradvokatfiskalsämbetet annat medgiver. Fordringar må försäljas allenast i den mån de ej kunna indrivas.

För invandring ----- av kammaradvokatfiskalsämbetet.

Äro genom ----- till efterrättelse.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1969. Bestämmelserna i 1 § andra stycket i dess nya lydelse angående förfarandet med medel som influtit under ett räkenskapsår skall tillämpas även på det räkenskapsår som utgår den 30 juni 1969.

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 26 mars 1969.

Närvarande:

f. d. justitierådet LIND,
justitierådet ALEXANDERSON,
regeringsrådet RINGDÉN,
justitierådet CONRADI.

Enligt lagrådet den 25 mars 1969 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 28 februari 1969, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i 87 § regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till 1) *lag om ändring i ärvdabalken* och 2) *lag om ändring i lagen den 8 juni 1928 (nr 281) om allmänna arvsfonden*.

Förslagen, som finns bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Anders Knutsson.

Förslaget till lag om ändring i ärvdabalken

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Förslaget till lag om ändring i lagen om allmänna arvsfonden*Lagrådet* yttrade:

I remissprotokollet har departementschefen uttalat att de ändamål till vilka bidrag lämnas ur arvsfonden bör vara så allmänt godtagna att det framstår som befogat att för dem använda kvarlåtenskapen efter en person som inte har gett uttryck åt några egna önskemål i saken. Ändamålen bör vidare vara tämligen klart avgränsade och inriktade på bestämda grupper av personer. Med utgångspunkt från dessa överväganden har departementschefen föreslagit att arvsfondens ändamål alltjämt bör omfatta främjande av vård och fostran av barn och ungdom samt att ändamålsutvidgningen bör begränsas till att avse omsorger om handikappade.

Utredningen har framhållit att allmänna arvsfondens bidragsgivning även sedan den utvidgats bör följa hittills tillämpade allmänna principer vilket innebär att bidrag inte lämnas till politiska organisationer. Samtliga remissinstanser har lämnat detta ståndpunktstagande utan erinran.

Departementschefen — som i remissprotokollet uttalat att bidrag hittills inte lämnats till politiska organisationer — föreslår emellertid nu att även sådana organisationer skall kunna erhålla bidrag ur arvsfonden för verksamhet som ligger inom ramen för fondens ändamål.

Vad departementschefen, på sätt ovan redovisats, anfört beträffande ändamålsbestämningen talar mot att ändra nuvarande principer. Enligt lagrådets mening kan vidare allmänhetens förtroende för arvsfonden komma att minskas om den misstanken uppstår att arvsfondens medel — direkt eller indirekt — kan komma att användas för politisk verksamhet som ju enligt sakens natur är kontroversiell. Detta kan medföra att tillströmningen av medel till arvsfonden nedgår, något som vore beklagligt. De politiska organisationerna har för övrigt möjlighet att — såsom departementschefen framhållit — erhålla stöd för sin ungdomsverksamhet från stat och kommun.

Lagrådet anser sig följaktligen inte kunna förorda den av departementschefen föreslagna ändringen av hittills gällande princip att politiska organisationer inte bör erhålla understöd från arvsfonden.

4 §.

Departementschefen har anfört att i praxis för allmänna arvsfondens räkning godkänts också testamenten, som inte har bevakats inom föreskriven tid och därför i princip har förlorat sin verkan (jfr ÄB 14:3); så har skett, när testamentet kunnat antagas vara ett riktigt uttryck för arvlåtarens yttersta vilja. Den rättsliga verkan av att ett testamente under sådana förhållanden godkännes är emellertid inte att testamentet lever upp och blir gällande som testamente, utan »testamentstagaren» förvärvar en rätt som har sin grund i själva godkännandet (jfr NJA II 1930 s. 362 mitten samt Walin, Kommentar till ÄB, del I, s. 282 not 32) och följaktligen i själva verket får anses utgöra resultatet av ett avstående av arv som tillfallit fonden. Liksom godkännande enligt 4 § i förslaget lämnas av kammaradvokatfiskalsämbetet kan beslut om avstående av arv, enligt 5 § andra stycket första punkten, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande meddelas av ämbetet. Huruvida 4 eller 5 § tillämpas blir emellertid av betydelse bl. a. för frågan om, beträffande fast egendom, riksdagen måste medverka till beslutet. För den händelse lagstiftaren vill att här ifrågakvarande godkännanden skall anses inte som avstående enligt 5 § utan som godkännanden enligt 4 § — ett betraktelsesätt varemot lagrådet inte har något att erinra — erfordras härför enligt lagrådets mening en uttrycklig bestämmelse i 4 § av det innehåll utredningen föreslagit. En sådan bestämmelse synes påkallad också av språkligt-logiska skäl. Det i 4 § i det remitterade förslaget givna bemyndigandet för kammaradvokatfiskalsämbetet sträcker sig nämligen efter orden inte längre än till situationer, där i och för sig klander skulle kunna ha rättslig verkan.

Ur protokollet:

Aino Olsson

*Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 28 mars
1969.*

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, KLING, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, GUSTAFSSON, GEIJER, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTSSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets utlåtande över förslag till

- 1) lag om ändring i ärvdabalken,
- 2) lag om ändring i lagen den 8 juni 1928 (nr 281) om allmänna arvsfonden.

Föredraganden redogör för lagrådets utlåtande och anför.

I remissprotokollet uttalade jag att det förhållandet att en organisation har ett politiskt syfte enligt min mening inte bör utesluta den från möjligheten att få bidrag ur arvsfonden. Detta har föranlett lagrådet att uttrycka farhågor för att allmänhetens förtroende för arvsfonden skulle kunna minska om den misstanken uppstår att arvsfondens medel kommer att användas för politisk verksamhet, som enligt sakens natur är kontroversiell.

Vad lagrådet anfört föranleder endast en kort kommentar från min sida. Förutom sin allmänt politiska verksamhet utvecklar de politiska organisationerna en bred aktivitet med åtskilliga inslag som ingalunda är kontroversiella och som faller helt inom ramen för sådana ungdomsvårdande syften som arvsfonden är till för att tillgodose. Dit hör t. ex. studieverksamhet i de politiska ungdomsförbundens regi. Ett aktuellt exempel på socialt engagemang från ungdomsförbunden som är värt att stödjäs genom medel från allmänna arvsfonden är den information om narkotikaproblemet bland ungdomen som förbunden aviserat vid den av regeringen anordnade ungdomskonferensen i februari. Jag finner inte något skäl att frångå den ståndpunkt som jag har intagit i remissprotokollet.

Vad lagrådet har anfört beträffande 4 § arvsfondslagen synes mig böra iaktas. Vidare bör ett par redaktionella jämkningar göras i det remitterade förslaget.

Med anledning av vad jag anförde vid remissen till lagrådet rörande place-

ringen av arvsfondens tillgångar kan nämnas att Kungl. Maj:t i brev till statskontoret den 14 mars 1969 har meddelat nya bestämmelser härom av motsvarande innehåll som föreskrifterna om de av statskontoret förvaltade donationsfonderna.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen att antaga dels de av lagrådet granskade lagförslagen med vidtagna ändringar, dels det vid statsrådsprotokollet den 28 februari 1969 fogade förslaget till

3) *förordning om ändring i förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt.*

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Gunnel Anderson